

Vinstdrivande maskiner eller skolkvalitetens undsättare?

En argumentationsanalys av den svenska friskoledebatten

Av: Thea Nilsson Åsman

Handledare: Johan Sandén

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper

Masteruppsats 30hp

Offentlig förvaltning | VT2023

Masterprogrammet i offentlig organisation och ledning

Sammanfattning

Friskolereformens införande i början av 1990-talet utgjorde ett paradigmskifte i svensk utbildningspolitik. Trots att reformen infördes för över trettio år sedan är den fortfarande högaktuell i den samtida debatten. I föreliggande uppsats studeras argumentationen i den svenska friskoledebatten. Studiens syfte är att generera kunskap om argumentationens karaktär med fokus på hur förespråkare respektive kritiker ramar in sina argument samt hur dessa kan förstås i ljuset av offentliga värden. Studien är en kvalitativ textanalys i form av en argumentationsanalys. Argumentationsanalysen används för att systematiskt redogöra för argumenten i debatten och klargör hur dessa är uppbyggda och förhåller sig till varandra. Med utgångspunkt i gestaltningsteorin identifieras hur förespråkare respektive kritiker ramar in sina argument. Vidare används offentliga värden som teoretiska referenspunkter i analysen samt för att kontextualisera debatten. De offentliga värdena hämtas från Public Value Management, New Public Management och Lennart Lundquists offentliga etos.

Studiens resultat visar att förespråkare av friskolor tenderar att rama in sina argument i relation till *valfrihet* och *kvalitet*. I dessa argument dominerar ekonomivärden samt New Public Management-orienterade värden såsom konkurrens och sparsamhet. Kritiker tenderar istället att rama in sina argument i relation till *segregation* och idén om *marknads/koncernskolan*. Kritikernas argument diskuteras framförallt i ljuset av Public Value Management och värdeskapande möjligheter.

Abstract

In 1992 the government introduced the Swedish free-school reform which constituted a paradigm shift in Swedish educational politics. Although the reform was introduced over thirty years ago it is still highly debated. This essay examines the arguments in the Swedish free-school debate. The aim of this study is to generate knowledge about the character of the argumentation in the free-school debate with specific focus on how advocates and critics frame their arguments. This study adopts a qualitative research design in the form of an argument analysis. The argument analysis is used to systematically present the arguments in the debate and clarify how they relate to each other. By using framing theory this study shows how advocates and critics frame their arguments. Additionally, different public values are used as theoretical reference points in the analysis and are also used to contextualize the debate.

This study shows that advocates of the free-school reform tend to frame their argument in relation to freedom of choice and quality. The arguments are characterized by economic values and values related to New Public Management. Critics tend to frame their arguments in relation to the segregated society and the idea of a “market-school”. These arguments are in many cases morally oriented and are dominated by values orienting from Public Value Management.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund och inledning.....	6
1.1 Friskoledebatten.....	7
1.2 Syfte.....	10
1.3 Frågeställning.....	10
2. Centrala begrepp och värden i friskoledebatten.....	11
3. Teoretiska utgångspunkter.....	13
3.1 Offentliga värden.....	13
3.2 Gestaltningsteori.....	18
4. Metod.....	20
4.1 Forskningsstrategi.....	20
4.1.1 Kvalitativ textanalys.....	21
4.1.2 Analysmetod.....	22
4.3 Argumentationsanalys.....	23
4.3.1 Nyckeltermerna i argumentationsanalys.....	23
4.4 Tillvägagångssätt.....	24
4.5 Urval och material.....	25
4.6 Validitet och reliabilitet.....	28
4.6.1 Kritisk reflektion.....	28
5. Resultat.....	30
6. Analys.....	43
6.1 Segregation.....	43
6.2 Valfrihet.....	46
6.3 Kvalitet.....	48
6.4 Koncernskolan/Marknadsskolan.....	50
6.5 Likvärdighet.....	52
6.6 Avslutande resonemang.....	53

7. Diskussion och slutsats.....	54
7.1 Vidare forskning.....	57
8. Källförteckning.....	58

1. Bakgrund och inledning

Införandet av reformerna Om valfrihet och fristående skolor (Prop. 1991/92:95) och Valfrihet i skolan (Prop. 1992/93:230) utgjorde ett paradigmskifte i svensk utbildningspolitik. Baserat på neoliberal idéer om valfrihet och konkurrens införde den borgerliga regeringen friskolereformen i början på 90-talet (Lundquist, 2002, s.688). Samhällets tongivande problembild var att den dåvarande styrningen av skolan utgjorde ett hinder för effektivitet, flexibilitet och brukarinflytande (Börjesson, 2016, s.201). En avsikt med reformen var att inkorporera element av den fria marknaden, därför infördes också det fria skolvalet i anslutning till friskolereformen (SOU 2013:56, s.86). Dessa reformer kom att förändra det svenska skolsystemet till att räknas som ett av de mest liberala i världen (Lundquist, 2002, s.691).

Sammanfattningsvis innebär friskolereformen att de fristående skolorna ska få verka i stort sett under samma villkor som de kommunala skolorna. Konkret innebär det att friskolor ska tilldelas resurser av den kommun där friskolan är belägen samt att för varje elev ska skolan tilldelas ett belopp som motsvarar kommunens genomsnittliga kostnad per elev (Prop.1991/92:95, s.1). Detta utgjorde en markant skillnad i förutsättningarna för att starta och driva en fristående skola vilket resulterat i att antalet friskolor har skjutit i höjden (SOU:2013:56, s.74). Under läsåret 2022/2023 fanns 466 fristående skolenheter inom gymnasieskolan och 831 inom grundskolan (Skolverket, 2023). Ungefär var tredje gymnasieelev går i en fristående skola och i grundskolan är andelen cirka 16 procent (ibid).

Utöver de marknadsinfluerade faktorerna utgjorde också ett förespråkande för en ökad mångfald av alternativ pedagogik en del av motiveringen till friskolereformen. I propositionen framgår att det nuvarande systemet inte erbjuder den variation och flexibilitet som krävs för det framtida skolväsendet. Bilden av "det framtida skolväsendet" är ett system där grundskolan kan erbjuda flera olika profiler och en variation av pedagogiska inriktningar. Friskolor skulle därför agera som komplement till

de kommunala skolorna. Förhoppningen var att friskolereformen också skulle öppna upp för alternativa styrningsformer såsom föräldrakooperativ (Prop. 1991/92:95, s.9).

De effekter som friskolereformen genererat har kommit att bli annorlunda än de som förutspått i propositionen. Istället för en ökad mångfald av alternativa pedagogiska inriktningar har skolorna blivit allt mer lika varandra. I den statliga offentliga utredningen "Friskolorna i samhället" konstateras att driftsformen av friskolor har blivit allt mer homogen. Det finns en tydlig utveckling där drift via stiftelser eller ideella föreningar blivit allt ovanligare och drift i aktiebolagsform har blivit vanligare (SOU 2013:56, s.95). I flera fall har också små huvudmän förvärvats av större aktörer (a.a. s.97). Även om utfallet av reformen inte resulterade i en mångfald av alternativa pedagogiska inriktningar har ambitionen om en konkurrensutsatt skola uppfyllts. Dessa effekter har kommit att bli mycket omdebatterade och verkar dessutom generera två helt olika bilder av verkligheten. I vissa fall beskrivs friskolorna som riskkapitalisternas paradiset medan andra framhäver dem som mirakellösning på den svenska skolans problem.

Trots att friskolereformen infördes för 30 år sedan är den fortfarande högaktuell i den samtida debatten. Förespråkare och kritiker av friskolor har helt olika uppfattningar om hur de effekter friskolereformen genererat korrelerar med varandra och slutledningarna skiljer sig kraftigt åt. Med avstamp i denna bakgrund ämnar föreliggande uppsats att analysera argumentationen i friskoledebatten i förhållande till offentliga värden.

1.1 Friskoledebatten

Tio år efter friskolereformens införande konstaterade skolverket att det fanns "ganska lite" forskning kring friskolereformen (Nilsson, 2002, s.44). Detsamma kan inte sägas om forskningsläget idag. I dagsläget finns det en stor mängd forskning kring både friskolereformen och friskoledebatten. En stor del av den tidigare forskningen har identifierat, diskuterat och problematiserat vissa utmärkande drag i friskoledebatten. Rothstein och Blomquist (2008) menar att det som utmärker debatten är det stora antalet intressenter. En förklaring kan vara att debatten inte bara är starkt ideologiskt präglad utan att den också rymmer stora ekonomiska och maktpolitiska intressen (Rothstein, Blomquist, 2008, s.13-14). Rothstein och Blomquist förklarar vidare att en stor del av

forskarna inom området själva har starka ideologiska drivkrafter och som ett resultat tenderar deras forskning att förenkla problemets komplexitet. Som ett resultat har diskussionen blivit allt för ensidig och antingen drivits av ett "kostnad-nytta-perspektiv" eller ett förenklat "likhetstänkande" (a.a. s.14). Slutligen menar Rothstein och Blomquist att debatten främst har kommit att kretsa kring ekonomisk effektivitet när den centrala frågan egentligen borde handla om makt, rättigheter och demokrati.

Fejes och Dahlstedt (2020) framhäver att dagens debatt är alldeles för onyanserad och förenklad samt att den i många fall är baserad på felaktiga antaganden (Fejes, Dahlstedt, s.25). Vidare menar de att genom en reducerad komplexitet och förenkling är den enkla slutsatsen ofta densamma: skolan är i kris (a.a. 29). Oavsett vilken sida av debatten man står på tenderar problemet alltid underförstått vara skolan. Därigenom ignoreras det faktum att skolan faktiskt är en del av samhället. Fejes och Dahlstedt betonar därför att skolans problem på ett eller annat sätt speglar vårt samhälle vilken debatten tydligt bortser från (ibid).

Nilsson (2002) pekar på att den intensiva debatt och de starka reaktioner som friskolereformen har genererat kan uppfattas förvånansvärd eftersom fristående skolor utgör en relativt liten sektor i samhället (Nilsson, 2002, s.22). Hon menar till skillnad från Fejer och Dahlstedt att debatten *är* förankrad i samhället och att det är just därför fristående skolor väcker starka känslor. De nyliberala idéerna som växte fram i samhället kom att speglas i styrningen av skolan. Parallellt uppstod en kännbar ekonomisk nedskärning av det offentliga välfärdssystemet samt en ökning i inkomstskillnaderna vilket har resulterat i friskolesektorn genererar en djup oro hos människor inför samhällsutvecklingen, trots dess relativt lilla omfattning (a.a. s.23).

Lindblad, Nilsson och Lindblad (2015) menar att debatten har dominerats av den svenska skolans sjunkande kunskapsresultat. Argumenten baseras på resultat av internationella jämförelser, vilka har blivit allt vanligare sedan 1990-talet. Mest framträdande är OECDs PISA-undersökningar (Lindblad, Nilsson, Lindblad, 2015, s.149). Resultaten av de internationella kunskapsmätningarna används ofta som argument i debatten för att påvisa att det krävs en ny skolpolitik (ibid). Författarna förklarar att det går att urskilja två positioner i den svenska debatten. Den ena skyller de sjunkande resultaten på de omstruktureringar som skedde efter friskolereformens införande. Den andra menar att det

inte alls har med privatiseringen eller avregleringen att göra utan att de sjunkande resultaten är en effekt av “den svenska flumskolan” (a.a. 152-153). Rehnberg (2019) förklarar att den part i debatten som kritiserar PISA sällan menar att rikta kritik gentemot själva PISA-testet utan indirekt syftar på den ideologi eller de idéströmningar som PISA upplevs representera, det vill säga nyliberala och marknadsekonomiska värden (Rehnberg, 2019, s.97).

Burnar (2008) har identifierat tre framstående ideologiska, teoretiska och politiska huvudteman i friskoledebatten. Det första temat benämner Burnar som “den traditionella socialdemokratiska synen” vilken han menar handlar om att friskolorna ska begränsa sitt syfte till att endast utveckla alternativ pedagogik. I dessa fall bör skolmarknaden vara kontrollerad och ska inte konkurrera med kommunala skolor om elever eller resurser (Burnar, 2008, s.424). Det andra temat speglar en nyliberal syn där tanken är att en konkurrensutsatt skolmarknad kommer bidra till bättre utbildning. Det är endast genom individuella val och ansvarsskyldighet gentemot “kunderna” (föräldrarna och eleverna) som utbildningen kan förbättras (ibid). Slutligen handlar det tredje temat om ett upprätthållande av individers kulturella och religiösa identiteter. Tankegången är att familjens kulturella och religiösa identitet är styrande i valet av skola (ibid).

Jag ämnar att komplettera det nuvarande kunskapsläget om friskoledebatten genom att genomföra en argumentationsanalys med fokus på hur förespråkare och kritiker ramar in sina argument samt hur dessa kan förstås i ljuset av offentliga värden. Forskningen som presenterades ovan har antingen fokuserat på att problematisera friskoledebatten, riktat in sig på vissa specifika områden eller på att utreda vissa sakfrågor. I bakgrunden förklarades hur förespråkare och kritiker har helt olika syn på hur effekterna av friskolereformen korrelerar med varandra och vad de resulterat i, målet är att argumentationsanalysen ska tillföra ökad kunskap och förståelse kring detta. Rothstein och Bergström (2008) uttryckte att debatten har kommit att kretsa kring ekonomisk effektivitet när den centrala frågan borde handla om makt, rättigheter och demokrati. Med avstamp i detta uttalande anser jag att offentliga värden utgör en relevant analysdimension som kan hjälpa till att kasta nytt ljus på argumentationen i friskoledebatten.

1.2 Syfte

Med avstamp i ovanstående bakgrund är syftet med föreliggande uppsats att generera kunskap om argumentationens karaktär i den komplexa friskoledebatten med fokus på hur argument ramar in. Offentliga värden kommer att användas för att contextualisera och analysera debatten.

1.3 Frågeställning

- Hur ramar kritiker respektive förespråkare in sina argument i friskoledebatten och hur kan argumentationen förstås i ljuset av offentliga värden?

2. Centrala begrepp och värden i friskoledebatten

I uppsatsens analys kommer en del centrala begrepp och värden som diskuterats i tidigare forskning om skoldebatten att användas. Framförallt kommer begreppen valfrihet och likvärdighet tas i beaktning. Följande forskning visar bland annat hur dessa begrepp har förändrats, utvecklats och omdefinierats.

Dahlstedt (2007) har i "*I val(o)frihetens spår*" identifierat hur debatten har förskjutits från att tidigare ha diskuterat skolan som ett "public good" till att nu diskutera skolan som ett "private good" (Dahlstedt, 2007, s.22). I dagens skoldebatt är det ofta individen som står i centrum och oavsett diskussionens utgångspunkt tenderar idén om den "fria individen" eller det "fria individuella" att dominera (a.a. s.35). Vidare förklarar Dahlström att olika begrepp i skoldebatten successivt kommit att förändras och tillskrivas en ny innebörd, till exempel har begreppet likvärdighet i de flesta fall ersatt jämlikhet. Denna förskjutning kan vid första anblick inte verka särskilt anmärkningsvärd, men hur ett begrepp förändras, på vilket sätt det används eller *gestaltas*, har stor inverkan på hur ett problem uppfattas. I likhet med Dahlström visar Englund (2020) att jämlikhetsbegreppet ersattes med det betydligt mer öppnare begreppet likvärdighet vilket resulterade i att kravet på jämlikhet tonades ner (Englund, 2020, s.224). Englund förklarar att begreppet gavs två skilda betydelser i debatten: den traditionella och den "nya". Utifrån det traditionella perspektivet innebär likvärdighet ungefär gemenskap, kompensation och enhetlighet medan den nya betydelsen snarare betonar föräldrarätt och valfrihet (a.a. s.225). Englund och Quennerstedt diskuterar i "Vadå likvärdighet? - studier i utbildningspolitisk språk användning" (2008) hur begreppet likvärdighet har kommit att användas som ett vapen i skolpolitiken. Studiens främsta syfte är att visa hur sociala krafter använt sig av begreppets *performativa funktion* (Englund, Quennerstedt, 2008, s.11). Den performativa funktionen innebär att språket inte endast används i beskrivande syfte utan också för att skapa och värdera (ibid). Olika politiska strömningar har under flera år försökt göra anspråk på begreppets innebörd.

Ytterligare ett centralt begrepp i friskoledebatten är *valfrihet*. Hwang (2002) förklarar att valfrihet till en början var ett borgerligt begrepp som spelade en stor roll i moderaternas skolpolitik under 80-talet. Att uppnå valfrihet ur ett moderat perspektiv

innebar att ett nytt bidragssystem var nödvändigt, det som sedan kom att bli skolpengen som infördes i friskolereformen (Hwang, 2002, s.83) Ur ett socialdemokratiskt perspektiv var dock valfriheten begränsad till att innefatta att "val av skola" skulle tillgodoses om där fanns ekonomiska och praktiska möjligheter. Det handlade också om en begränsad valfrihet där val av skola främst skulle gälla elever som av olika skäl "känner otrivsel i sin skola". Det innebar alltså inte att individen skulle erhålla någon ovillkorlig rätt att själv välja skola (a.a. s.86). Valfrihet började så småningom att ses som ett mål i sig själv. När moderaterna tog makten i början på 90-talet utlovade Carl Bildt en "valfrihetsrevolution" där det kommande decenniet skulle det präglas av en individuell frihet och att den kollektivistiska tiden nu kommit till sitt slut (Forsberg, 1993, s.59). Snart därefter lades propositionen för friskolereformen fram vilken kom att bli starkt präglad av denna "valfrihetsrevolution".

I "Jämlikhet och frihet - Politiska mål för den svenska grundskolan" (1990) lyfter Karin Hadenius två andra begrepp vilka är centrala i debatten: jämlikhet och frihet. Hadenius visar hur dessa begrepp inte bara används för att rättfärdiga, motivera eller förkasta argument utan hur de har hjälpt till att driva utvecklingen av den svenska skolan framåt (Hadenius, 1990, s.14). Gerler (2000) förklarar att friskolorna har framställts som "en naturliga lösning och som att utöva personlig, men också kulturell, frihet i det offentliga" (Gerler, 2000, s.21). Vidare förklarar Gerler att begreppen valfrihet och mångfald kommit att representera "frihet för alla", inte bara för de privilegierade på de svagas bekostnad (ibid).

3. Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsens teoretiska ramverk utgörs av olika offentliga värden samt gestaltningsteorin. Valet av gestaltningsteori motiveras genom att studier som använder sig av denna teori ämnar att identifiera hur inramning och gestaltning används strategiskt av aktörer för att definiera ett problem. Vidare kommer de offentliga värdena användas som ytterliggare referenspunkter i analysen av det empiriska materialet. De offentliga värdena används också för att kontextualisera debatten.

3.1 Offentliga värden

I uppsatsen ämnar jag använda mig av offentliga värden som teoretisk utgångspunkt. Det finns ingen vedertagen definition eller förklaring om vad offentliga värden innebär utan olika forskare har skilda uppfattningar om dess betydelse. Lennart Lundquists *offentliga etos* och Mark Moores *Public Value Management* kommer att vara vägledande i uppsatsen. Vidare kommer även förvaltningstrenden New Public Management att användas som en referenspunkt i relation till offentliga värden då denna haft stor inverkan på styrningen av den offentliga förvaltningen de senaste trettio åren.

Lennart Lundquists modell av *vårt offentliga etos* har kommit att bli mycket inflytelserik i relation till hur man ser på offentliga värden. I "demokratins väktare: ämbetsmännen och vårt offentliga etos" (1998) definierar Lundquist vårt offentliga etos enligt följande:

"Med vårt offentliga etos avser jag de fundamentala föreställningarna om hur vårt samhälle bör styras. Det omfattar verklighetsuppfattningar, värden och idéer om på vilket sätt värden ska kunna tillgodoses." (Lundquist, 1998 s.53)

Lundquist pekar på att det inte finns något officiellt dokument där en samlad uppsättning normer presenteras utan underlaget till vårt offentliga etos återfinns istället i flera olika källor. Dels baseras det på lagar, bestämmelser från politiska institutioner samt

internationella konventioner och dels på de ständigt pågående samhällsdiskussionerna kring värden, normer och verklighetsuppfattningar (Lundquist, 1997, s.14).

Lundqvist förklarar att värden kan delas in i två huvudkategorier: *ekonomivärden* och *demokrativärden*.

Ekonomivärden	Demokrativärden
<ul style="list-style-type: none">● funktionell rationalitet● kostnadseffektivitet● produktivitet	<ul style="list-style-type: none">● politisk demokrati● rättssäkerhet● offentlig etik

Lundquist, 1997, s.18

Det är ekonomivärden tillsammans med demokrativärden som utgör vårt offentliga etos. Ekonomivärdena fastställer att ekonomiska resurser förbrukas i enlighet med ovanstående krav. Med funktionell rationalitet menas att de valda åtgärderna verkligen resulterar i det planerade utfallet och uppfyller förkonstruerade mål eller indikatorer.

Kostnadseffektivitet innebär att utgifterna ska vara så låga som möjligt medan produktiviteten syftar på att kostnaden för varje åtgärd ska vara minst möjlig (a.a. s.18).

Demokrativärdena utgörs av politisk demokrati, rättssäkerhet och offentlig etik. *Samtliga* av dessa värden ska tas i beaktning i styrningen av det offentliga.

För att konkretisera det offentliga etoset menar Lundquist att det ska ses i relation till *vårt gemensamma bästa*. Det finns inget klart svar på vad det gemensamma bästa innebär men det kan betraktas som *allmänintresset* eller det *allmänna* goda (a.a. s.19). Den grundläggande idén är att göra det som anses vara rätt enligt det offentliga etoset för att därmed uppnå det goda, det vill säga det gemensamma bästa (ibid). Det gemensamma bästa står över lagen eftersom det skapas av medborgarnas grundläggande preferenser (ibid).

Lundquist *offentliga etos* riktar sig mot den svenska förvaltningen men internationellt är det konceptet public value som fått stort genomslag. Likt offentliga värden är public value minst lika svårdefinierat. Därför kommer jag att ta avstamp i *Public Value*

Management. Begreppet Public Value Management myntades av Mark Moore (1995) som var mycket kritisk till New Public Management och kom att bli en av frontfigurerna i förespråkandet för en styrningslogik som lyfter vikten av samhällsvärde. En av nyckelfrågorna inom Public Value Management är: *vad är värdefullt för samhället?*

Moore (2014) förklarar att Public Value Management vilar på två grundläggande filosofiska antaganden. Det första är ett empiriskt antagande om att medborgare i demokratiska samhällen erhåller ett visst antal värden som de arbetar för att förverkliga. Dessa värden inkluderar både en strävan efter ett materiellt välbefinnande åt sig själv men också en omtanke för andras välbefinnande. Varje individ har en uppfattning om hur ett gott och rättvist samhälle är utformat och vilka skyldigheter medborgarna har gentemot varandra (Moore, 2014, s.466). Det andra är ett normativt antagande om att en bra demokratisk stat tillåter, uppmuntrar och skyddar individer i politiken att uttrycka sina individuella åsikter och agera utifrån dessa. Medan dessa värden börjar som individuella kan vissa utvecklas till att bli kollektivt accepterade och vägledande i användningen av kollektivt ägda resurser (ibid). Vidare presenterar Moore tre centrala principer inom Public Value Management. Den första principen innebär att när statens kollektivt ägda resurser nyttjas ska detta göras utifrån allmänhetens *artikulerade* värderingar och ambitioner, det räcker inte med en summering av individuella värderingar (ibid). Den andra principen innebär att tillgångarna för att skapa offentliga värden inte bara innebär förvaltandet av skattefinansierade ekonomiska medel utan innefattar också statens auktoritära position. Den tredje och sista principen innebär att värdet av statens agerande ska bedömas utifrån både utilitaristiska värden och deontologiska värden (ibid). Moore menar att det utilitariska värdet fokuserar på det som är *önskvärt* snarare än det som är rättvist. I denna kontext anses de goda handlingarna vara de som ger individen det mest önskvärda utfallet, oftast i relation till materiella värden. Den grundläggande tanken är att den rätta handlingen är den som maximerar utfallet av lycka och minimerar utfallet av lidande (a.a. s.72). Det deontologiska värdet är relaterat till idén om vad som är *rättvist* snarare än önskvärt. Den rätta handling är när individer agerar i enlighet med de uppsatta principerna och respekterar andras rättigheter, behov och intressen (ibid). Statens agerande ska alltså bedömas utifrån båda dessa värden.

För att skapa samhällsvärde krävs ett tålmodigt och kreativt entreprenörliknande ledarskap där fokus riktas mot att finna möjligheter och identifiera hur dessa kan exploateras. Moore menar att detta typ av ledarskap endast är möjligt om man har full förståelse för demokratisk legitimitet och offentlig ansvarsskyldighet och agerar i enlighet med dessa (ibid). Moore presenterar en strategisk triangel vars huvudsyfte är att vara vägledande i styrningen. Kärnan i den strategiska triangeln är att identifiera och ta tillvara på värdeskapande möjligheter för det offentliga och att förverkliga dessa (ibid).

Det första steget är att skapa en uppfattning om det allmänintresse som ska eftersträvas. Moore förklarar att en strategi eller åtgärd endast erhåller demokratisk legitimitet när samhället stödjer den. Dessutom behöver strategin eller åtgärden ha rättsligt och politiskt stöd (ibid). För det andra ska beslutet vara i enlighet med allmänhetens vilja samt vara normativt och etiskt förankrat. Moore menar att utan allmänhetens stöd går det aldrig vara säker på att det rätta målet eftersträvas (a.a. s.2). Slutligen måste staten erhålla, eller ha möjlighet att utveckla, den operativa kapacitet som krävs för att uppnå det önskade utfallet. Utan praktiska resurser för att infria det planerade utfallet finns stor risk att strategin eller åtgärden blir meningslös och slösaktig (ibid).

Slutligen går det inte att diskutera offentliga värden utan att beröra New Public Management. New Public Management är en styrningslogik som fick stort genomslag i början på 90-talet och kom att genomsyra stora delar av den svenska förvaltningen. New Public Management är ett paraplybegrepp som myntades av Christopher Hood i "A Public Management for all seasons" (1991). Hood förklarar att NPM inspirerats av flera trender inom offentlig förvaltning men att dess kärna utgörs av två idéströmningar: nyinstitutionell ekonomi och managerialism (Hood, 1991, s.5). Den nyinstitutionella ekonomiska rörelsen förespråkar idéer om konkurrens, valfrihet, öppenhet samt ett starkt fokus på incitamentsstrukturer (ibid). Managerialismen utgörs av ett antal strömningar inom den privata sektorn vilka kom att smitta av sig på den offentliga sektorn. Rörelsen bidrog till att skapa administrativa reformer baserade på idén om "professionell ledningskompetens" som bärande samt en större frihet för ledande individer att agera självständigt. Detta medförde ett större fokus på prestation och en ökad mätning av produktion och resultat (ibid).

Trots att begreppet är mångfacetterat finns sju överlappande doktriner vilka brukar diskuteras i relation till NPM. Den första doktrinen beskriver Hood som "hands-on professional management" i den offentliga sektorn vilken är inspirerad av managerialismen där högt uppsatta och ledande individer erbjuds större möjlighet att verka fritt där man menar att det krävs en tydlig tilldelning av ansvar och att makten inte bör vara utspridd (a.a. s.4). Den andra doktrinen, vilken utgör en bärande funktion i NPM, är idén om explicita standarder och intensifierad mätning av prestation. Närmare innebär detta en ökning av förkonstruerade mål och indikatorer vilka helst ska vara möjliga att mäta med kvantitativa metoder. Anledning är att det måste finnas tydliga mål för att kunna utkräva ansvar och mäta effektivitet. Vidare läggs stor vikt vid bedömning av resultat och effektivitet vilket utgör den tredje doktrinen (ibid). Belöningar bör vara kopplade till det uppmätta resultatet och inte vara baserade på den typiska byråkratiska synen på personalhantering. Det är viktigare att fokusera på resultatet än på själva produktionen. Den fjärde doktrinen innefattar skiftet mot en decentralisering inom den offentliga sektorn där det anses nödvändigt med mindre enheter som är mer lätthanterliga. Vidare betonas vikten av att separera provision-och produktionintressen och att öka effektiviteten genom användning av kontrakt eller franchising (a.a. s.5). Den femte doktrinen rör skiftet mot en mer tävlingsinriktad offentlig sektor där antagandet är att konkurrens är nyckeln till kostnadseffektivitet och högre kvalitet. Vidare bör den offentliga sektorn inspireras av den privata sektorns styrningsmetoder, detta utgör den sjätte doktrinen. Tanken är att röra sig bort från det strikta "offentliga etoset" och istället öka flexibiliteten i relation till anställningar, belöningar och användandet av PR-tekniker. Det anses nödvändigt att använda sig av den privata sektorns verktyg för att effektivisera det offentliga (ibid). Slutligen betonas vikten av att vara sparsam och disciplinerad med resurser. Det är viktigt att minska direkta kostnader, höja arbetsdisciplinen och begränsa kostnader (ibid).

3.2 Gestaltningsteori

Gestaltningsteorin har sina rötter i flera olika discipliner vilket resulterat i att det varken finns en gemensam uppfattning eller operationalisering att luta sig mot. Däremot brukar det socialkonstruktivistiska perspektivet anses vara en gemensam nämnare med utgångspunkten att mänskligt samspel påverkas genom meningsskapande processer (Shehata, 2019, s.342).

Trots att gestaltningsteorin använts flitigt inom både samhällsvetenskap och humaniora lyser en gemensam förklaring med sin frånvaro. I sin inflytelserika artikel "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm" (1993) försöker Robert M Entman identifiera och tydliggöra gemensamma uppfattningarna och tendenser kring gestaltning för att skapa en universell förståelse. Entman definierar gestaltning enligt följande:

"To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described" (Entman, 1993, s.52).

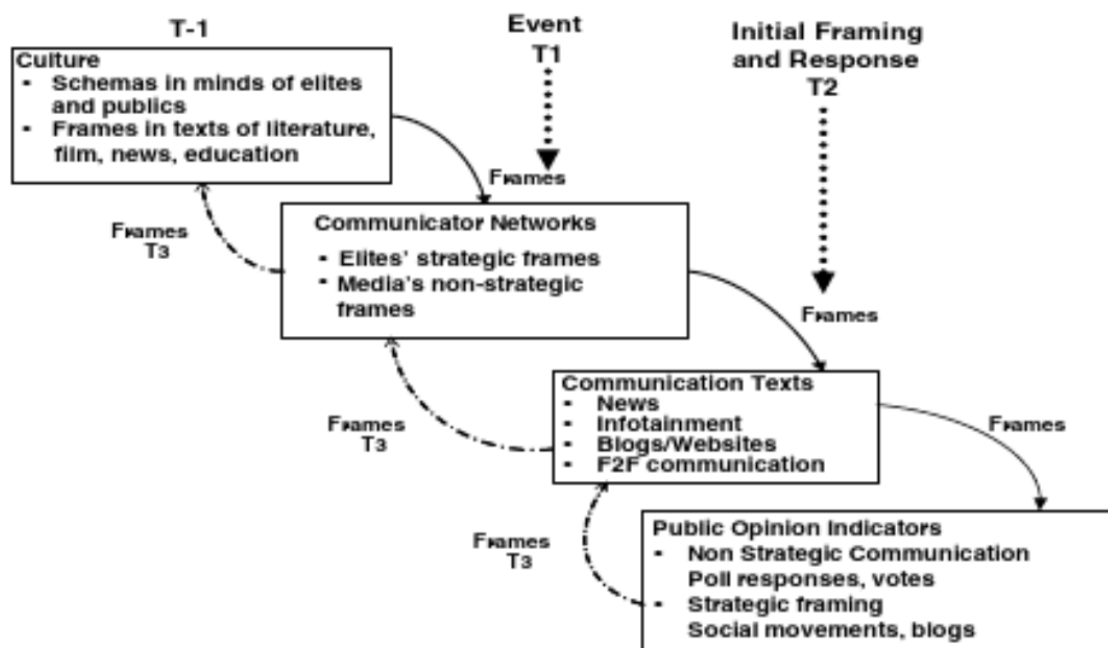
För att bringa ordning i den stora mängden forskning kring gestaltningar brukar en skiljelinje dras mellan politiska- och sakfrågespecifika gestaltningar och generella gestaltningar (Shehata, 2019, s.343). Generella gestaltningarna förekommer i all typ av nyhetsrapportering och präglas av värderingar och rutiner som är specifika för en viss redaktion eller nyhetsorganisation (ibid). Till skillnad från de generella gestaltningarna är politiska- och sakfrågespecifika gestaltningar direkt kopplade till specifika ämnen som befinner sig på agendan och formas av politiska aktörer (ibid). Denna typen av gestaltningar tar avstamp i Entmans idéer och är den som kommer användas som teoretiskt ramverk.

Entmans fokus riktas främst mot gestaltningarnas möjlighet att *definiera problemet*. Genom att erhålla problemformuleringsprivilegiet har aktörer möjlighet att uttrycka vad som *orsakar problemet*, förmedla *moraliska bedömningar* och föreslå *åtgärder* (Entman, 1993, s.52). I praktiken utförs gestaltning genom att aktörer lyfter fram vissa delar av en

text och gör dessa mer märkbara, meningsfulla eller minnesvärda. Entman menar att placering av information, upprepningar av vissa ord eller att associera innehållet med kulturellt bekanta symboler påverkar hur mottagarna förstår och kommer ihåg ett problem (a.a. s.54).

Entman et al (2008) menar att framingprocessen sker på fyra olika nivåer. Den första nivån benämns som den kulturella. Den kulturella nivån syftar på det kognitiva systemet hos individer i ett visst samhälle och består av ramar som finns i litteratur, underhållning, nyheter och politisk diskurs. Den andra nivån är den som är närvarande hos den professionella eller politiska användaren. Författarna förklarar att avsändaren måste välja av de ramar som existerar på den kulturella nivån. Vidare utgörs den tredje nivån av själva kommunikationsmaterialet där gestaltningarna tar konkret form och den sista nivån är den hos mottagarna av kommunikationsmaterialet (Entman, Matthes, Pellicano, 2008, s.176).

Entman, Matthes och Pellicano (2008) illustrerar framingprocessen enligt följande:

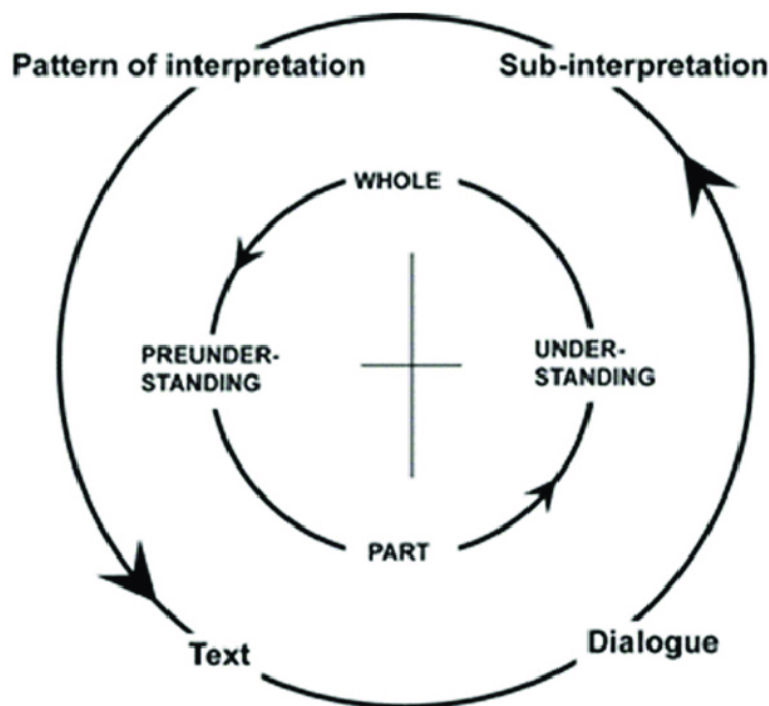
(Entman, Matthes, Pellicano, 2008, s.177)

4. Metod

I metodavsnittet presenteras uppsatsen forskningsstrategi, analysmetod och material. Vidare kommer en diskussion föras kring studiens reliabilitet och validitet.

4.1 Forskningsstrategi

I studien används ett induktivt angreppssätt. Den induktiva forskningsstrategin förknippas vanligen med kvalitativ forskning och innebär att teorin är *resultatet* av forskningsinsatsen (Bryman, 2019, s.49-50). Till skillnad från det deduktiva angreppssättet styrs insamlingen av empiri helt och hållet av frågeställningen och baseras inte på en förbestämd hypotes (Hartman, 2001, s.24). Vidare utgår studien från den hermeneutiska traditionen. Förespråkare för hermeneutiken menar att den sociala verkligheten inte kan studeras med samma metoder som den naturvetenskapliga verkligheten (a.a. s.21). Inom hermeneutiken betonas tolkning och förståelse där kunskapen om samhället måste vara baserad på förståelse vilken endast kan nås genom tolkning (ibid). Hermeneutik har två grundläggande element: *förförståelse* och *växelspel mellan delarna och helheten* (a.a. s.243-244). Begreppet förförståelse är hämtat från filosofen Hans-Georg Gadamer som avvisar idén om att det skulle vara möjligt att analysera en text utifrån dess egna villkor. Idén om en rent objektiv textanalys menar Gadamer är en ren illusion (Hallberg, 1978, s.122). Människan är istället präglad av en förförståelse där uppfattningar formas av egna erfarenheter, ideologiska föreställningar och språk (Danermark et al, 2018, s.244). Vidare är tolkningsprocessen ett ständigt växelspel mellan delarna och helheten. Förförståelse och växelspelet utgör grunden för den *hermeneutiska cirkeln*. Växelspelet mellan textens helhet och delar är en ständigt närvarande process i tolkningsarbetet och kan illustreras med följande modell:

(Alvesson och Sköldbberg, 2017, s.153)

Uppsatsen frågeställning är av ontologisk typ. Ontologiska frågor rör tings art och natur. I detta sammanhang ligger fokus på huruvida sociala ting är objektiva och bygger på en yttre verklighet eller om de snarare är konstruktioner som baseras på aktörers uppfattningar. Dessa olika ståndpunkter brukar kallas objektivism och konstruktionism (Bryman, 2019, s.57). Objektivism som ontologisk ståndpunkt menar att sociala händelser och fenomen existerar oberoende av sociala aktörer (ibid). Min frågeställning tar istället en konstruktionistisk utgångspunkt. Konstruktionism som ontologisk ståndpunkt menar till skillnad från objektivism att sociala företeelser och deras mening skapas av sociala aktörer. Sociala företeelser och kategorier skapas av sociala samspel och befinner sig i ständig förändring (a.a. s.58).

4.1.1 Kvalitativ textanalys

Kvalitativ textanalys ämnar att illustrera hur språk skapar och styr uppmärksamheten i olika riktningar. Att analysera underliggande intressen, normer och värderingar är en central del i textanalysen (Selander, 2020, s.142). Den kvalitativa textanalysen är relevant

när studiens frågeställning är relaterad till hur ett fenomen framställs, vilken mening det tillskrivs av en särskild aktör eller i en viss kontext (Esaiasson et al, 2017, s.212).

Textanalys kan delas in i två huvudtyper: systematiskt och kritiskt granskande. Denna studie är av systematisk typ. De systematiska studierna ämnar att på ett systematiskt och tematiskt sätt lyfta fram mening i texten. Idéstrukturerna och de viktiga aspekterna i texternas innehåll ska lyftas fram för att göra ett ofta komplext innehåll enklare att förstå (a.a. s.2013).

4.1 2 Analysmetod

I studien kommer ett *öppet förhållningssätt* anammas vilket innebär att undersökningen i hög grad styrs av innehållet i textmaterialet. Alternativet är att arbeta med förhandsdefinierade kategorier eller idealtyper. Jag har valt att använda mig av det öppna förhållningssättet då det ger större utrymme för att upptäcka nya idéer och fånga fler nyanser. Med ett förhandsdefinierat förhållningssätt finns risk att slutsatserna blir alldeles för beroende av de förkonstruerade kategorierna och att intressanta aspekter eller infallsvinklar missas (Esaiasson et al, 2009, s.224).

Tolkning

Det finns ingen generell tolkningsprocess för kvalitativa textanalyser. Tolkningsarbetet är helt beroende av frågeställningens karaktär, valet av tolkningsperspektiv och avståndet mellan text och forskare (a.a. s.227). En första distinktion är mellan vad texten betyder för forskaren och vad den betyder för avsändaren. I denna studie är det avsändarens perspektiv som står i fokus vilket innebär att tolkningsuppgiften består i att klargöra vad producenten av textmaterialet avsåg att det skulle betyda (ibid). Avståndet mellan texten och forskaren innebär hur väl forskare känner till den miljö i vilken texten producerats. Det är enklare att förstå texter som är producerade i en socialt och kulturellt bekant miljö (ibid). Avståndet mellan forskare och text leder tillbaka till den hermeneutiska idén om *förförståelse*. Skeptiker av denna typ av textanalys menar att forskarens förförståelse har så pass stor inverkan på tolkningsarbetet att det är omöjligt att nå insikt hur den uppfattas av aktörer med andra erfarenheter (a.a. s.228). Detta kommer diskuteras i avsnittet om validitet och reliabilitet.

4.3 Argumentationsanalys

Argumentationsanalysen kommer användas för att göra en övergripande analys av materialet. Analysmetoden används för att systematiskt redogöra för argument i debatter kring ett specifikt ämne (Beckman, 2005, s.38). Genom argumentationsanalysen klargörs hur argumenten är uppbyggda och hur de förhåller sig till varandra (a.a. s.40).

Argumentationsanalysen tar sin utgångspunkt i textmaterial som uttrycker olika uppfattningar kring en speciell fråga (ibid).

I uppsatsen kommer jag att använda mig av en *deskriptiv* argumentationsanalys vilken ämnar att beskriva argumenten i textmaterialet. Vidare kommer jag använda mig av Arne Næss *pro et contra dicere*-modell. Att rekonstruera argumenten enligt denna modell innebär att identifiera tesen samt pro- och contrargument kopplade till denna (Boréus, 2018, s.106). Motivationen till valet av Næss modell är att den är mest lämplig för att skapa en tydlig överblick över argumenten i debattartiklarna.

4.3.1 Nyckeltermmer i argumentationsanalys

Tes

Tesen är det centrala påståendet i en text eller debatt. Næss beskriver tesen som textens *spetsformulering*. Tesen är sällan i sig själv ett skäl utan förklarar snarare vad debatten handlar om (Boréus, 2018, s.100). Teser kan vara normativa, deskriptiva eller preskriptiva. De normativa teserna är förankrade i värderingar. Deskriptiva teser handlar istället om vad som betraktas som fakta medan de preskriptiva teserna uppmanar till handling. Teser presenteras ofta med formuleringar såsom “jag hävdar att...”, “därför...” eller “det är min uppfattning att...” (Björnsson et al, 2009, s.130). Vidare kan de också vara formulerade som imperativ eller som en retorisk fråga. I argumentationsanalysen presenteras alltid tesen i påståendeform (ibid).

Påståenden

Ett påstående är något man uttrycker för att övertyga någon att tro eller acceptera det och kan ses som argumentens byggstenar (Boréus, 2018, s.100) Påståenden kan ta sig uttryck i två olika former: faktueella och normativa. De faktueella påståendena hänvisar till att någonting har förelegat, föreligger eller kommer att föreligga (Björnsson et al, 2009, s.31). De normativa påståenden är snarare ett omdöme där man förklarar hur någonting bör vara, vad som är *moraliskt accepterat* eller vad som är *önskvärt* (ibid).

Argument

Argument är ett påstående som uttrycks för att stödja eller motsäga ett annat påstående. I likhet med påståenden kan argument vara normativa eller deskriptiva. Argument som stödjer ett påstående benämner Naess som *proargument* medan motargument benämns *contraargument* (a.a. s.102).

Premiss

Premissen är en förutsättning för ett argument och är det som *tas för givet*. Dessa förutsättningar kan vara explicita eller implicita och fungerar som en övergång mellan olika påståenden (a.a. s.103).

4.4 Tillvägagångssätt

Det första analyssteget i Naess modell är att identifiera tesen. Vidare kommer de väsentliga påståendena i debatten lyftas fram. Slutligen ska påståendena relateras till varandra där det kommer framgå vilka påståenden som framförs som skäl för eller mot andra påståenden (a.a. s.103-106).

I analysen kommer resultatet att presenteras i form av en pro- och contra-lista. Tesen betecknas med "T". Vidare kommer de proargument som direkt stöder tesen, *argument av första ordningen*, betecknas med "A". Proargument som inte direkt stödjer tesen utan istället ett annat proargument, *argument av andra ordning*, betecknas med ytterliggare ett "A" och så vidare. Exempelvis, om ett argument stärker det tredje argumentet av första ordning kommer detta betecknas "A1A3". Motargument kommer betecknas med ett "M".

Vidare kommer listan att kompletteras med referat och citat från texten som stöd för tolkningen.

4.5 Urval och material

Uppsatsens empiri utgörs av sekundärmaterial i form av debattartiklar. Det finns en mängd olika material som hade kunnat användas för att undersöka hur argument kring friskolor ramas in såsom motioner eller propositioner. Valet av debattartiklar motiveras genom att större delen av vår tids offentliga debatt äger rum i media. Det är också etablerat att den offentliga förvaltningen och tjänstemän påverkas av debatter i media. Schillemans (2012) konstaterar att media har en stor påverkan på tjänstemännens vardagliga arbete (Schillemans, 2012, s.9). Thorbjørnsrud (2014) visar hur det traditionella byråkratiska etoset som är baserat på opartiskhet och neutralitet modifieras på grund av trycket från media. Tjänstemän känner sig ansvariga för hur organisationen uppfattas i media och värdet av lojalitet gentemot arbetsplatsen ökar på neutraliteten och opartiskhetens bekostnad (Thorbjørnsrud, 2014, s.195).

Uppsatsen ämnar att lyfta argumenten kring friskolor även utanför den partipolitiska debatten. Därför har jag valt att använda mig av debattartiklar skrivna av både partiaktiva politiker men också av debattörer som verkar utanför den politiska arenan.

Insamlingsarbetet bestod av intensiv läsning av debattartiklar i flera tidningar. Under insamlingen av materialet har jag läst **70 artiklar**. Jag inledde insamlingsprocessen genom att använda sökorden "friskolor" och "friskolereformen" i dagstidningarna Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter. Det finns flera ingångar i debatten såsom religion och pedagogik. Trots att dessa aspekter är intressanta har jag behövt avgränsa mig och kommer därför inte fokusera på religiösa friskolor eller på den pedagogiska dimensionen.

Jag började urvalsprocessen genom att välja debattartiklar där titeln innehöll orden friskola, friskolor eller friskolereformen. Under insamlingsarbetet märkte jag att jag med denna insamlingsmetod uteslöt flera innehållsrika artiklar. Av denna anledning valde jag istället att basera valet av artiklar utifrån en personlig bedömning av innehållets värde för

uppsatsen. Innehållets värde bedömdes utifrån två aspekter: hur tydligt argumentationen var samt vilka artiklar som var mest representativa för de argument som framfördes i den stora mängd material jag har gått igenom. Vidare i processen utökade jag sökningar av debattartiklar till flera tidningar.

Jag har valt att avgränsa mig till tidsperioden 2017-2023 då jag inte endast vill fånga den samtida debatten samtidigt som jag inte vill täcka in debattartiklar som är allt för utdaterade. Risken finns att den debatt som ägde rum innan 2017 i vissa fall redan omsatts till politik och reformer och därför inte handlar om hur skolan är organiserad idag. Eftersom jag heller inte ämnar att ta avstamp i ett eller flera valår bedömer jag att åren 2017-2023 utgör en rimlig avgränsning.

Jag är medveten om att hela friskoledebatten inte täcks in i media. Flera debattböcker och avhandlingar har skrivits kring ämnet. Likt tidigare motivation försöker jag att täcka in en mångfald av producenter och inte avgränsa mig till en viss grupp. Avhandlingar och debattböckerna jag identifierat har främst skrivits av akademiker vilket gör att andra grupper utesluts. För att uppnå den mångfald av producenter jag ämnar har jag funnit att debattartiklar varit det mest inkluderande valet. Vidare kan nyhetsmedia antas ha ett bredare genomslag än debattböcker eller akademiska rapporter då fler personer läser nyheterna. Dessutom påverkas offentlig förvaltning och tjänstemän i hög grad av nyhetsmedia (Schillemans 2012), (Thorbjørnsrud, 2014, s.195).

Uppsatsens intresse ligger inte i att analysera de olika aktörerna i friskoledebatten. Istället har jag valt att endast kategorisera debattartiklarnas författare som antingen kritiker eller förespråkare. Jag är medveten om att en närmare analys av aktörerna hade kunnat erbjuda en större kontext. Eftersom uppsatsens fokus endast riktas mot förespråkare och kritikers argument och hur dessa kan förstås teoretiskt utifrån offentliga värden, gjorde jag avvägningen av att utesluta en närmare analys av aktörerna.

Följande artiklar har valts ut för att illustrera argumentationens karaktär genom noggrann argumentationsanalys:

S i storstäderna: Gör upp med marknadsstyrningen

Publicerad i: Svenska Dagbladet 2020-05-25

Skribenter: Katrin Stjernfeldt Jammeh, Jonas Attenius, Karin Wanngård

Friskolor skapar en sund konkurrens (replik)

Publicerad i: Svenska Dagbladet 2020-05-28

Skribenter: Moderata skolpolitiker i Stockholmskommunerna

Friskolereformens syfte är utdaterat

Publicerad i: Svenska Dagbladet 2023-01-17

Skribent: Linnea Lindqvist, Rektor

Ministerns tal om friskolan är ovärdigt

Publicerad i: Svenska Dagbladet 2022-06-03

Skribent: 59 medarbetare inom friskolor

Fria skolvalet driver inte på segregationen

Publicerad i: Svenska Dagbladet 2021-01-08

Skribenter: Peter Hedström och Selcan Mutgan, professor och doktorand

Värna den svenska modellen, låt friskolorna ta ut vinst

Publicerad i: Dagens Industri 2022-08-15

Skribent: Dan Olofsson,

Låt inte S lyckas med att stoppa friskolorna

Publicerad i: Dagens industri 2021-11-01

Skribent: Tobias Wikström

Friskolereformen var ett experiment utan dess like

Publicerad i: Svenska Dagbladet 2017-08-17

Skribenter: Lina Stenberg och Anders Östberg

Friskolor segregerar sönder det svenska skolsystemet

Publicerad i: Göteborgsposten 2021-10-26

Skribent: Sten Svensson

4.6 Validitet och reliabilitet

Validitet är ett av de mest centrala problemen inom samhällsvetenskaplig forskning (Esaiasson et al, 2017, s.58). Förenklat brukar man beskriva validitet som “att vi mäter det vi påstår att vi mäter” (ibid). Validitetsproblemet är oundvikligt eftersom studien använder sig av både ett teoretiskt och ett operationellt språk. Därmed uppstår ett sorts “översättningsproblem” (ibid). Detta översättningsproblem brukar benämnas som *begreppsvaliditet*. Begreppsvaliditeten kan i princip alltid opponeras mot.

Reliabilitet (tillförlitlighet) behandlar frågan om studiens resultat hade blivit detsamma om den utförts på nytt av en annan forskare, i grunden handlar det om frånvaro av systematiska fel. Reliabilitet, tillsammans med begreppsvaliditet, utgör *resultatvaliditeten*.

Trots att inte går att uppnå en perfekt resultatvaliditet finns det strategier för att få en så god begreppsvaliditet som möjligt (a.a. s.61). I uppsatsen kommer jag använda mig av resonemangsvaliditet. Det finns flera strategier för att resonera sig fram till en god begreppsvaliditet. Den form jag kommer använda mig av handlar om att kritiskt granska studien samt göra sig medveten om dess svaga punkter (a.a. 62). Därför kommer jag att föra en kritisk diskussion kring studien för att uppnå en bra resonemangsvaliditet.

4.6.1 Kritisk reflektion

Studiens svaga punkt utifrån idén om validitet och reliabilitet är dels att den är kvalitativ och dels att både resultat och analys till stor del baseras på tolkning.

Argumentationsanalysen av artiklarna innehåller tolkning då jag utifrån egen bedömning urskiljer argument samt vilka argument som styrker argumentet av första ordningen.

Precis som Hans-Georg Gadamer diskuterar i relation hermeneutiken har jag en *förförståelse* och kan därför inte analysera texten utifrån dess egna villkor.

Tolkningselementet är oundvikligt när argumentationsanalys används som metod och utgör därför en av studiens svaga punkter.

Som nämndes tidigare innebär reliabilitet att studiens resultat skulle blivit detsamma om studien skulle utföras av en annan forskare. På grund av uppsatsens tolkningselement är sannolikheten för detta svag. Boréus och Bergström (2018) lyfter vissa åtgärder som kan användas för att förbättra reliabilitet och validitet i textanalys. I relation till skrivna texter är det viktigt att tolkning styrks genom citat från texten och hänvisning till kontext (Boréus och Bergström, 2018, s.41). För att förbättra studiens reliabilitet och validitet kommer varje argumentationsanalys att kompletteras med en kommentar där tolkningen kommer att styrkas genom citat samt en redogörelse av kontexten. Vidare är det viktigt att urvalet av de texter vilka används som empiriskt material är väl motiverade (a.a. s.42). I föregående avsnitt presenterar jag en utförlig redogörelse kring urvalet av det empiriska materialet för att förbättra reliabiliteten. Boréus och Bergström lyfter också vikten av att vara transparent (ibid). Varje steg som tagits i urvalsprocessen ska tydligt redovisas. Jag har i tidigare avsnitt på ett så utförligt sätt så möjligt motiverat och redovisat alla de val som jag gjort under urvalsprocessen för att uppnå största möjliga transparens. Jag är medveten om att dessa steg inte åtgärdar hela problemet. Ytterligare en kritisk reflektion kring min studie är att validiteten försämras ju mer abstrakta och komplexa de begrepp som används är. Esaiasson (2017) ger exempel på att ett begrepp som "valdeltagande" minskar risken för validitetsproblem medan begrepp som "demokrati", "makt" eller "fungerande samhällen" ökar validitetsproblem (Esaiasson, 2017, s.60). Denna studiens begrepp är mer åt det abstrakta och komplexa hållet och utgör därför en av studiens svaga punkter. När jag resonerat kring valen landade jag i slutsatsen att trots begreppens mer abstrakta form kommer resultatet av studien inte bli lika intressant och fruktbart om jag använt mig av enklare begrepp. Risken är att mer konkreta begrepp skulle begränsa analysen och att intressanta aspekter, infallsvinklar eller nyanser skulle missas.

5. Resultat

I följande avsnitt kommer resultatet av argumentationsanalysen att presenteras. Varje artikel har bearbetats genom en pro- et contra-lista. Varje lista följs av en kommentar som placerar artikeln i en kontext samt som stöd för tolkningen.

S i storstäderna: Gör upp med marknadsstyrningen

T: Nya reformer måste till för en likvärdig skola

A1: Den nuvarande reformen har bidragit till ökad segregation, bristande likvärdighet, eroderad tillit, en växande administrativ kontrollapparat och olösa styrningsglapp mellan stat och kommun

A2: Det fria skolvalet i sin nuvarande form driver svensk skola mot ökad segregation och minskad likvärdighet

A1A2: Kösystemet bidrar till att förstärka skolsegregationen

A1A1A2: Kösystemet missgynnar elever från hem som saknar stark studietradition

A3: Marknadsstyrningen leder till strukturella brister

A1A3: Den stöper om relationerna mellan lärare och elev, mellan kollegor och mellan arbetsgivare och personal i grunden

A4: Fristående skolor och kommunala skolor verkar inte under samma förutsättningar

A1A4: Kommunen måste ha beredskap för att ta hand om elever från en fristående skola om denna skulle avveckla sin verksamhet

A1A1A4: Kostnaderna för överkapaciteten drabbar skattebetalarna

A5: Flera hundra miljoner försvinner varje år i form av vinstutdelningar

A1A5: Sverige har inte råd att låta skattemedel gå till skolmarknaden

A6: Fri etableringsrätt av friskolor resulterar i en dysfunktionell skolmarknad som försvårar långsiktig planering och ökar administrationen

Kommentar:

Artikeln är skriven av de tre socialdemokratiska politikerna Katrin Stjernfeldt Jammeh, Jonas Attenius och Karin Wanngård som tydligt driver tesen att det måste till nya reformer för en likvärdig skola. Skribenterna skriver att “Modiga och genomgripande reformer måste till för att återupprätta den svenska skolan som hävstång för bygget av ett fritt och jämlikt samhälle” (**T**). Artikelns huvudsakliga innehåll är en lista med ett antal åtgärder som författarna anser är brådskande ur utredningen om en likvärdig skola (SOU 2020:28). Första punkten är “ett reformerat skolval” vilket argumenteras för med påståendena **A1, A2, A1A2 och A1A1A2**. Nästa punkt på författarnas lista av åtgärder är “demokratisk kontroll över etableringar” där påståendena **A4, A1A4 och A1A1A4** används. Deras sista punkt är “ekonomisk styrning som främjar likvärdighet” där fokus framförallt riktas mot den fria etableringsrätten och vinstuttag där **A5, A1A5 och A6** utgör de huvudsakliga argumenten. Artikeln sammanfattas med “En likvärdig skola måste gå före marknadsexperiment, privata särintressen och vinstjakt”.

Friskolor skapar en sund konkurrens (replik)

T: Förslagen i “En mer likvärdig skola - minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning” (SOU 2020:28) kommer inte skapa en mer likvärdig skola

M1: Det finns några förslag i utredningen som är bra. Ett obligatoriskt skolval är ett exempel på det

A1: Att det finns olikheter mellan skolor är inte problemet

A1A1: Felen i skolan idag är inte barnens bakgrund

A1A1A1: Både elever med goda förutsättningar och sämre förutsättningar presterar sämre än förväntat

A2: En blandning av kommunala och fristående skolor skapar en sund konkurrens om eleverna och stimulerar utvecklingen av kvaliteten i alla skolor

A1A2: Kommunala skolor är sällan bäst på att driva skolverksamhet

A3: Förslagen i utredningen (SOU 2020:28) kommer inte skapa en mer likvärdig skola

A1A3: Problemet är inte barnens bakgrund

A2A3: Felen idag är att det inte finns likvärdig tillgång till arbetsro och trygghet, att inte alla barn på ett bra sätt kan tillgodogöra sig kunskapen - som är skolans huvudsakliga uppdrag

A1A1A3: Ingen är sin bakgrund - men många blir vad människorna omkring förväntar sig att man ska bli

A4: Barnens tillgång till välutbildade lärare och undervisning av god kvalitet är den likvärdighet som verkligen betyder något

P5: Styrningen av skolan måste ge tydliga mål för studierna och möjliggöra kontroll av barnens måluppfyllelse

Kommentar: Debattartikeln är en replik riktad till föregående artikel "S i storstäderna: Gör upp med marknadsstyrningen" skriven av moderata skolpolitiker. I likhet med föregående artikel ligger den statliga offentliga utredningen "En mer likvärdig skola - minskad skolegregation och förbättrad resurstilldelning" (SOU 2020:28) i fokus. Vidare förklarar de i att S-politikernas i sin artikel skriver om "kända myter, som att alla stora friskolekoncerner bara pumpar välfärden på pengar och målar upp bilden av att detta är anledningen till att välfärden i framtiden kommer sakna 90 miljarder". Författarna förkastar till skillnad från föregående artikel idén om att förslagen i utredningen skulle

lösa dessa problem. Däremot nämner de att det finns några förslag i utredningen som är bra, som till exempel ett obligatoriskt skolval (**M1**) Den röda tråden genom artikeln är däremot att det fria skolvalet och möjligheten att etablera friskolor inte bidrar till några bieffekter utan skapar en sund konkurrens vilken höjer skolans kvalitet på flera plan, vilket framkommer tydligt i påståendena **A2**, **A4** och **A1A1**.

Friskolereformens syfte är helt utdaterat

T: Friskolereformens syfte är utdaterat

A1: Det ursprungliga syftet med friskolereformen var att starta en utveckling där föräldrar, lärare och rektorer skulle ges möjligheten att starta skolor. Idag domineras friskolesektorn av ett fåtal skolkoncerner med mallande koncept.

A2: Friskolereformen har öppnat upp för en affärsmodell som resulterat i att skolkoncerner fuskar med betyg, behörighetsregler och elevernas undervisningstid

A1A2: Genom att bedriva undervisning till lägre kostnad per elev jämfört med kommunernas snitt garanteras aktiebolagsdrivna skolkoncerner överskott

A1A1A2: Likvärdighetsutredningen konstaterade att enskilda huvudmän är överkompenserade med nuvarande skolpeng

A3: Likvärdighetsutredningen, Riksrevision samt både den förra och den nuvarande regeringen är överens om att skolpengssystemet behöver reformeras

A4: Nuvarande system ger vissa skolor svårigheter att göra en långsiktig planering

Kommentar:

I artikeln skriver Linnea Lindquist att "I och med att det ursprungliga syftet med friskolereformen är helt utdaterat finns det inte något argument kvar för att behålla reformen i sin nuvarande form". Lindquist förklarar att synen på friskolor kan vara att de är småskaliga, drivs av entusiaster eller av föräldra- och personalkooperativ. Vidare

förklarar hon att det har skett en stor förändring sedan början och mitten på 90-talet. Hon förklarar utvecklingen och skriver att andelen elever som går på skolor som drivs av enskilda huvudmän har ökat och att en stor del av dessa går på skolor tillhörande en skolkoncern och visar konsekvenserna av detta i **A2** och **A1A2**.

Även Lindquist nämner utredningen “En mer likvärdig skola - minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning” (SOU 2020:28) där hon understryker att enskilda huvudmän har med hjälp av den nuvarande skolpengsmodell blivit överkompenserade. Hon framhäver att både “likvärdighetsutredning, riksrevision och både den förra och den nuvarande regeringen är överens om att skolpengssystemet behöver reformeras”. Därför menar Lindquist att friskolereformens ursprungliga syfte är utdaterade och att det därför inte finns något argument för att behålla den i sin nuvarande form.

Ministerns tal om friskolan är ovärdigt

T: Skolministern (Lina Axelsson Kihlblom) talar osanning om friskolor

A1: Skolministern påstår att friskolorna använder köerna för att sälla bort elever som anses svåra och som har problem, utländsk bakgrund eller diagnoser

A1A1: Att friskolor skulle sortera bort elever är taget ur luften och saknar belägg

A2: Skolministern påstår att “olönsamma elever” måste sorteras bort för att en skola ska gå med överskott

A1A2: En rapport från 2018 visar att det inte finns något stöd för att lönsamma friskolor har mer fördelaktig sammansättning

A2A2: Skolinspektionen har i en nyligen genomförd granskning inte funnit belägg för att friskolor skulle försöka välja bort elever eller avskräcka elevgrupper

A3: Skolministern påstår att “vi måste ta tillbaka den demokratiska kontrollen över skolan”

A1A3: Skolan är starkt styrd av lagar, förordningar och styrdokument där ministern själv har betydande makt

A2A3: Om den politiska makten ökar, på bekostnad av föräldrarnas egna möjligheter att välja, på vilket sätt blir det mer demokratiskt?

A3: Skolministern beskyller felaktigt och utan stöd friskolor för att skapa kriminalitet och psykisk ohälsa hos eleverna

A1A3: Undersökningar från skolinspektionen visar att elever i friskolor är mer nöjda med sin skola än elever i kommunala skolor

Kommentar:

Artikeln är skriven av 59 medarbetare verksamma inom friskolor. Huvudtemat i artikeln är starkt riktad kritik gentemot fd skolministern Lina Axelsson Kihlbloms uttalanden om friskolor. De menar att Axelsson Kihlblom “ljuger skamlöst, hänvisar till forskning som inte finns och beskriver oss som jobbar i friskolor som lagbrytare”. I artikeln lyfter de flera uttalanden som skolministern uttryckt i Nyhetsmorgon (**A1, A2, och A3**) och ifrågasätter sanningsvärdet i dessa. Utöver de faktueella påståendena uttrycker medarbetarna att Axelsson Kihlbloms uttalanden är “en ren kränkning för alla oss som arbetar inom friskolor”. Vidare påstår författarna också att friskolorna har bättre kvalitet. De menar att *alla* skolor måste arbeta med att öka kvaliteten men friskolor har bättre kunskapsresultat både när det gäller betyg och PISA-resultat. Avslutningsvis menar medarbetarna att förtroendet för skolministern är lågt och hoppas att “hon kan ta till sig av kritik och lyssna mer på skolans olika röster”.

Fria skolvalet driver inte på segregationen

T: Fria skolvalet driver inte på segregationen

A1: Skolsegregationen har varit stabil och det fria skolvalet har haft en tämligen marginell betydelse för skolsegregationens omfattning

A2: Orsakerna till skolans segregation står snarare att finna i kombinationen av en kraftigt segregerad bostadsmarknad och att de allra flera elever går i skolan nära hemmet

A3: Skolorna i Stockholms stad har *inte* blivit mer segregerade mellan 2008-2017

A4: Det fria skolvalet hade en radikal desegregerande potential som inte förverkligats

A1A4: Det fria skolvalet skulle kunna bryta kopplingen mellan bostad- och skolsegregationen men så är inte fallet eftersom de flesta elever även efter reformen går i skolor nära hemmet

A5: Även om flertalet familjer inte utnyttjat möjligheten är det viktigt att inte bortse från att det fria skolvalet har gett många barn utan rika föräldrar att söka sig till andra skolor än de lokala.

A1A5: Elever med utländsk bakgrund går numera oftare i friskolor än elever med svensk bakgrund och friskolorna gör det möjligt för dem att undvika de ibland problematiska lokala skolorna

Kommentar:

Artikeln är skriven av Peter Hedström som är professor i analytisk sociologi tillsammans med doktoranden Selcan Mutgan. Hedström och Mutgan skriver att “När politiska diskussioner blir allt för emotionellt laddade ser vi ofta bara det som vi vill se och i den nu aktuella debatten finns många exempel på detta”. I artikeln försöker de ge en nyanserad bild av skolsegregationen och menar på att det fria skolvalet i sig inte driver på skolsegregationen. Genom att använda olikhetsindexet menar de att segregationens omfattning knappast alls har förändrats under en tioårsperiod (2008-2017) (**A1**). Vidare menar de att reformen öppnar upp för en möjlighet till minskad segregation men att denna inte utnyttjas (**A4 & A1A4**). De betonar också att friskolor är långt ifrån homogena - visst finns det vissa som är undermåliga men den större delen är välfungerande. Slutligen skriver Hedström och Mutgan att man kan vara kritisk till det fria skolvalet av många skäl men om man tror att en nedläggning av det fria skolvalet kommer minska segregationen kommer man bli besviken.

Värna den svenska modellen, låt friskolorna ta ut vinst

T: Debatten handlar egentligen om en klassisk konflikt mellan frihetlig och en kollektivistisk politik

A1: Magdalena Andersson försöker skapa en bild av att privata skolor som drivs i aktieföretagsform bara är intresserade av vinst

A1A1: Vinst över tid är ett resultat av att man skött verksamheten bra och genom att den stora majoriteten av vinsterna i privata skolor stannar kvar i verksamheten fås resurser till utveckling framåt

A2: Magdalena Andersson försöker få människor att tro att stora belopp av skattebetalarnas medel försvinner till utländska riskkapitalister

A1A2: Det är ytterst liten summa av skattebetalarnas pengar som går till utländska riskkapitalbolag i utbetalning

A1A1A2: Skattebetalarna tillför cirka 300 miljarder kronor per år till skolan. Av dessa går 0,1 procent som utdelning till ägarna. Av dessa 0,1 procent är det endast en bråkdel som går utländska riskkapitalbolag i utdelning, ungefär en tiondels promille av de pengar skattebetalarna tillför skolan

A2: Det handlar egentligen om en klassisk konflikt mellan frihetlig och en kollektivistisk politik

A1A2: Socialdemokraternas ständiga attack på de privata skolorna är till för att de inte vill ha valfrihet och att föräldrar inte ska ha ett inflytande över vilka skolor deras barn ska gå i

A3: Den frihetliga politiken brukar kritiserars för att plånboken styr men det är inte fallet i den svenska skolpolitiken

A1A3: Istället ger det flickan från ett förortsområde präglad av gängkriminalitet samma möjligheter och rättigheter som pojken från ett välbärgat område att välja skola

A4: Ett statligt beslut om vinst- och utdelningsförbud för friskolor är likartat med statlig konfiskation av privat ägande

Kommentar:

Artikeln är publicerad i Dagens industri och skriven av entreprenören Dan Olofsson. Artikeln riktar sig till Magdalena Andersson och socialdemokraterna. Olofsson inleder artikeln med flera retoriska frågor såsom “Betyder det inget att en privat skola behöver nöjda elever för att kunna fortsätta att driva sin skola?” “Betyder det inget att lärare under många år tycker att skolledningen fokus på kvalitet och pedagogisk utveckling är större hos privata skolor än hos kommunala?” och “Betyder det inget att också privata skolor att följa skollagen, skolmyndighetens direktiv och läroplaner?” Olofsson menar att debatten bortser från dessa aspekter och att den endast har kommit att kretsa kring att friskolor ägs av aktiebolag och att dessa skulle prioritera vinst på bekostnad av allt annat. Vidare diskuterar Olofsson friskolor i en ideologiskt kontext där han menar att det debatten egentligen handlar om är en klassisk konflikt mellan frihetlig och en kollektivistisk politik (**A2**). Olofsson menar att valfrihet utan privata skolor är omöjligt och skriver: “det påminner mig om massproducenten av bilar Henry Ford, som en gång sa “Du får vilken färg du vill på bilen, bara den är svart””.

Låt inte S lyckas med att stoppa friskolorna

T: Socialdemokraternas politik inskränker valfriheten

A1: S upprätthåller illusionen av att deras politik bara innebär begränsningar av det nuvarande systemet

A1A1: Egentligen driver de en politik som syftar till att valfriheten ska upphöra och att friskolor ska stänga

A2: Socialdemokraterna vill nu sluta tala om vinsttak, och i stället övergå till vinstförbud

A3: Om en friskola blir för populär ska den kunna stoppas

A1A3: Socialdemokraterna menar att skolinspektionen ska kunna neka tillstånd till en ny skola om det försvårar arbetet för en likvärdig skola i en kommun

A4: Socialdemokraterna menar att det skulle vara orättvist att föräldrar kan sätta sina barn i kö till populära skolor

A1A4: Eleverna får därför nöja sig med de skolor som finns i bostadsområdet

A1A1A4: Familjer kommer behöva flytta för att komma närmare en bra skola

Kommentar: Ledaren är skriven av Tobias Ekström som argumenterar för att socialdemokraternas skolpolitik inskränker valfriheten, han skriver “Socialdemokraternas politik - aktiebolagsstopp, nyetableringsstopp och köstopp - kommer slå stenhårt mot valfriheten. Tro inget annat” (**T**). Ekström menar att skolan har problem med kunskapsnivå, lärarutbildning samt ordning och reda och påstår att socialdemokraterna använder friskolor för att avleda uppmärksamheten från de riktiga problemen. Vidare menar Ekström att socialdemokraternas argument om att friskolor ökar segregeringen *inte* stämmer då närhetsprincipen skulle innebära att privilegierade familjer skulle välja att flytta för att barnen skulle hamna i en bättre skolan vilket i sin tur innebär *ökad* segregation (**A4, A1A4, A1A1A4**). Slutligen påstår Ekström att socialdemokraternas förslag är utformade för att urholka dagens friskolesystem.

Friskolereformen var ett experiment utan dess like

T: Placering av elever bör kombineras med kommuners aktiva placering av skolpersonal

A1: Det finns en tydlig koppling mellan friskolornas framfart och den eskalerade skolsegregationen

A2: Andra länder hänvisar ofta till vår utbildningsmarknad som ett avskräckande exempel

A1A2: Ett system där skattesubventionerad verksamhet gjort skolbolagsägare till miljonärer samtidigt som elever lämnats på bar backe när skolor gått i konkurs är inget att vara stolt över

A3: Vikten av bra personal räcker inte

A1A3: För att de ska kunna göra en bra jobb behöver klasserna vara mindre med extra stödresurser till hands

A4: Det råder lärarbrist och det finns stora skillnader mellan “populära” och mindre “populära” skolor i vilka man lyckas anställa

A1A4: Lärare med mest kompetens och erfarenhet dras till skolor med mer högpresterande elever. Skolor längre ut i förorterna har en högre personalomsättning och svårare att rekrytera

A5: För att gå en verkligt bra skola behöver motiverade, erfarna skolledare och lärare finnas på samtliga - inte bara vissa -skolor

Kommentar: Artikeln är en slutrepik till Ulla Hamiltons replik “Lek inte sociala ingenjörer i skoldebatten”. Hamilton skriver att “det är hög tid att svensk skoldebatt utgår från fakta och empiri”. Lina Stenberg och Anders Österberg instämmer och att man därför behöver titta på den *beprövade erfarenheten*. Stenberg och Österberg menar att nuvarande system resulterat i ökad segregation och att där finns en stor obalans gällande resurser och kompetens (**A3-A5**) och skriver “Därför bör placering av elever, enligt vårt tidigare förslag även kombineras med kommuners aktiva placering av skolpersonal” (**T**). För att landets samtliga elever ska få bra utbildning och lika livschanser måste detta vara något alla kan enas om.

Friskolor segregerar sönder det svenska skolsystemet

T: Friskolor segregerar det svenska skolsystemet

A1: Syftet med friskolor är att tjäna pengar och affärsidéen är att värva elever som har välutbildade föräldrar

A1A1: Målgruppen nås genom ett kösystem där föräldrar måste anmäla sina barn när de föds

A2A1: Målgruppen nås genom att satsa på traditionell undervisning med betoning på ordning och reda och att skolan har en del av undervisningen på engelska

A3A1: Får man oönskade elever som söker finns det flera sätt att övertyga föräldrarna att koncernskolan inte är lämplig för dem

A2: Skolkoncernen placerar skolorna strategiskt

A1A2: Skolkoncernerna behöver inte ha skolor i utkanten av kommunen och behöver inte ta emot elever om skolan är fullbelagd. De kostnaderna får den kommunala skolan stå för

A3: Förlorarna är de kommunala eleverna som behöver extra stöd i någon form

A1A3: Under de senaste två åren har mer än var fjärde kommun behövt betalat ut extra ersättning till fristående skolor för att den egna skolverksamheten har gått med underskott.

A1A1A3: När koncernskolan fått sitt räcker inte resurserna till samma omfattning av specialundervisning och elevvård etcetra som tidigare

A4: Ju mer segregerad kommunen blir, desto mer lönsamt blir det för skolkoncernen

A1A4: Då koncernskolan värvat de flesta elever med välutbildade föräldrar ökar kommunens andel av elever vars föräldrar har korta utbildningar

A1A1A4: Det i sin tur höjer kostnaden per elev för kommunen och det höjer nivån på skolpengen

Kommentar: Artikeln är skriven av Sten Svensson, tidigare chefredaktör för Lärarnas tidning. Svensson anklagar staten för att använda dubbla regelverk, han skriver “staten kör nämligen med dubbla regelverk, ett för kommunerna som säger att skolan ska vara likvärdig och ett annat för de fristående skolorna som tillåter dem att tjäna pengar på att motverka likvärdigheten”. Vidare menar han att staten gynnar skolkoncernerna vilka “segregerar sönder det svenska samhället” (T). Svensson förklarar hur friskolorna på flera sätt gynnas på kommunernas bekostnad. Friskolekoncernerna lockar till sig de individer som till stor del är självgående och som därmed utgör ett fördelaktigt elevunderlag (A1). Dessa skolorna blir billigare i drift och överskottet av de ekonomiska resurserna blir till vinst. Kommunerna i sin tur lämnas med ett mindre gynnsamt elevunderlag som kräver högre skolpeng. Svensson menar att “ju mer segregerad kommunen blir, desto mer lönsam blir det för skolkoncernen”.

6. Analys

Gestaltningar i friskoledebatten

Utifrån resultatet av argumentationsanalysen har jag identifierat återkommande gestaltningar som jag i följande avsnitt kommer att lyfta och diskutera närmare. Gestaltningarna kommer att sammanfattas i en tabell konstruerad utifrån Entmans fyra funktioner: problem, orsak, moralisk bedömning och lösning. Vidare kommer en diskussion föras kring varje gestaltning med avstamp i de offentliga värdena.

6.1 Segregation

Problem	Orsak	Moralisk bedömning	Lösning
Det fria skolvalet i sin nuvarande form bidrar till ökad segregation	Bieffekter av det fria skolvalet som bidrar till ökad segregation är kösystem, gynnsamt elevunderlag och ojämn fördelning av lärare	Alla elever förtjänar en likvärdig utbildning oavsett socioekonomiska förhållanden och bostadssituation	Det behövs en förändring i det nuvarande systemet

Ett av de vanligaste samhällsfenomenen som kritiker av friskolesystemet tenderar att lyfta är segregation. Segregationen diskuteras ofta i relation till det fria skolvalet där friskolekritiker uppmärksammar tre bieffekter: kösystem, gynnsamt elevunderlag och ojämn fördelning av lärare. Stjernfeldt, Attenius och Wanngård uttrycker i sin artikel att kösystemet missgynnar elever från hem utan stark studietradition. Det är föräldrar med hög utbildningsnivå som tenderar att utnyttja det fria skolvalet. I "Det fria skolvalet driver inte på segregationen" skriver Hedström och Mutgan att "Det fria skolvalet hade

en radikal desegregerande potential som inte förverkligades”. Citatet speglar en tydlig distinktion mellan förespråkare och kritiker. Förespråkare tenderar att lyfta fram det fria skolvalets *potential* medan kritiker istället lyfter fram det faktiska utfallet. I “friskolor skapar en sund konkurrens” skriver skribenterna att “Istället ger det flickan från förortsområdet präglad av gängkriminalitet samma rättigheter som pojken från ett välbärgat område att välja skola”. Tekniskt sett stämmer detta, men det blir sällan utfallet.

Eftersom det är elever med högt utbildade elever som tenderar att utnyttja det fria skolvalet är det inte sällan friskolor får ett mer gynnsamt elevunderlag. Svensson skriver att skolkoncernerna placerar sina skolor strategiskt då friskolor till skillnad från kommunala skolor inte har samma ansvar att erbjuda utbildning i alla områden. Stenberg och Österberg menar att detta skapar en ojämn fördelning av lärare då de lärare med mest kompetens och erfarenhet väljer att arbeta på skolor med högpresterande elever medan skolor i förorten har svårare att rekrytera samt en hög personalomsättning.

Medan friskolekritikernas argument fokuserar på bieffekter på struktur- och systemnivå tenderar friskoleförespråkare att fokusera på individen. En stor tilltro läggs på eleven och dess föräldrar att agera i linje med vad som anses vara det “bästa” valet för att det fria skolvalet ska uppfylla syftet det tillskrivs. Att där finns olika förutsättningar för att kunna ta dessa val tas sällan i beaktning i argumentationen. I artikeln "Friskolor skapar en sund konkurrens" skriver skribenterna att “Ingen är sin bakgrund - men många blir vad människorna omkring förväntar sig att man ska bli”. Återigen tillskrivs individen stort ansvar där förutsättningar, kontext och bakgrund inte tas med i ekvationen.

Resonemanget hos debattörerna är intressant att diskutera i relation till Public Value Managements utilitariska värde (det som är önskvärt) och det deontologiska värdet (det som är rättvist). Den önskvärda handlingen är den som maximerar utfallet av lycka och minimerar utfallet av lidande. Enligt debattörerna som använder sig av segregationsgestaltningen framstår den önskvärda handlingen vara en förändring i det fria skolvalet då bieffekterna ökar segregeringen. Denna bieffekt tar sig uttryck på den systematiska och strukturella nivån vilket innebär att den drabbar många, den fördel (lycka) som de få individer från utsatta områden som faktiskt utnyttjar det fria skolvalet får överskrider inte konsekvenserna (lidandet) hos den stora mängd individer som inte

gör det. Kritiker tenderar istället att lyfta fram vikten av de deontologiska värdena, alltså det som är rättvist. Här är de rätta handlingarna de som är enhetliga med uppsatta principer och rättigheter. Principen och rättigheten i relation till det fria skolvalet är att individen *har* rätt att göra ett individuellt val och därför är ett bibehållande av det fria skolvalet i sin nuvarande form den rätta handlingen.

I relation till Lundquist *offentliga etos* är det demokrativärdena som är dominerande i diskussionen, både hos förespråkare och kritiker. Som en effekt av det gynnsamma elevunderlaget uppstår dock ekonomiska fördelar men dessa uttrycks mer explicit i andra gestaltningar. Lundquist idé om att ekonomivärden väcker stort intresse medan demokrativärden, politisk demokrati och offentlig etik hamnar i skymundan verkar därför inte stämma i relation till segregationsaspekten.

6.2 Valfrihet

Problem	Orsak	Moralisk bedömning	Lösning
En förändring i det nuvarande friskolesystemet är ett hot mot valfriheten	En förändring i systemet kommer att begränsa föräldrarnas möjlighet att välja skola till sina barn och inskränker på valfriheten	Valfriheten är mycket värdefull	Reformera inte det fria skolvalet

Till skillnad från kritiker tenderar förespråkare istället att fokusera på *valfrihet* i relation till friskolor och det fria skolvalet. I artiklarna framhävs valfriheten som en grundläggande rättighet i samhället och tillskrivs en moralisk värdering av att vara mycket värdefull. I “Värna den svenska modellen, låt friskolorna ta ut vinst” menar Olofsson att syftet med attacken mot friskolorna är att socialdemokraterna vill utesluta valfriheten och att debatten egentligen handlar om en ideologisk konflikt mellan kollektivism och frihet. Idén om valfrihet som “frihet” går att känna igen i Gerlers (2000) studie vilken fastslog att begreppet valfrihet har kommit att representera “frihet för alla” i friskoledebatten där friskolorna har framställt som “en naturlig lösning och som att utöva personlig, men också kulturell, frihet i det offentliga”. Trots att resultatet av argumentationsanalysen inte visar att det går att koka ner debatten till att endast handla om denna konflikt går det att urskilja spår av dessa aspekter. Analysen i föregående delavsnitt visade att friskoleförespråkarnas argument tenderade att vara mer individualistiskt präglade än kollektivistiska.

En intressant aspekt är att valfrihet tenderar att lyftas fram som allmänhetens gemensamma önskan. Om det skulle vara fallet tar argumentet hänsyn till värden inom både Public Value Management samt Lundquist idé om att det offentliga etoset ska ses i relation till det gemensamma bästa. Däremot menar Moore att för att räknas som

allmänhetens gemensamma önskan krävs *artikulerade* värderingar och ambitioner där det inte räcker med en summering av individuella värderingar. Att valfrihet, i den form som förespråkare uttrycker, skulle vara en artikulerad värdering och ambition hos hela samhället kan ifrågasättas. Snarare kan valfrihet ses som en summering av individuella värden hos en grupp individer med en viss ideologisk tillhörighet eller följare av en viss idéströmning. Som Hwang (2002) pekade på kan valfrihet tillskrivs olika innebörd beroende på vilken grupp som använder det. Att valfrihet (som en gemensam uppfattning) skulle vara ett allmänt värde kan därför problematiseras.

Att valfrihet tillskrivs som mycket betydelsefullt går i linje med den tidsanda som rådde när friskolereformen konstruerades, nämligen att med valfrihet skapar konkurrens som genererar högre *kvalitet*.

6.3 Kvalitet

Problem	Orsak	Moralisk bedömning	Lösning
Den svenska skolan är av dålig kvalitet	Skolor behöver konkurrensutsättas för att stimulera utveckling och höja kvaliteten	Alla elever förtjänar en utbildning av god kvalitet	En fortsatt konkurrens mellan kommunala och fristående skolor skapar en sund konkurrens som genererar bättre kvalitet

Att den svenska skolan skulle vara av låg kvalitet är inget nytt påstående. I linje med Lindblad, Nilsson och Lindblads (2015) forskning kan man se att den svenska skolans dåliga kvalitet använts i argument som kunde urskiljas i argumentationsanalysen, i detta fall av förespråkare. Medan kritiker menar att friskolor och det fria skolvalet bidrar till försämrade kvalitet pekar förespråkare på att både elever med goda förutsättningar och sämre förutsättningar presterar sämre än förväntat. Vidare menar förespråkare att den kommunala skolan brister i sitt arbete med att bedriva skolverksamhet och att en blandning av kommunala och fristående skolor skapar en sund konkurrens som stimulerar utveckling och höjer kvaliteten.

Idéen om konkurrens som kvalitetshöjare går hand i hand med New Public Managements värde. Enligt New Public Management är det konkurrens som är nyckeln till både högre kvalitet och kostnadseffektivitet.

Själva idén om denna typ av styrform går att spåra till kärnan i New Public Management, det vill säga att det offentliga ska styras mer som det privata. Vidare kommer detta bidra till effektivitet vilket även går att finna i Lundquist offentliga etos om värdet av kostnadseffektivitet. Ekonomivärden spelar därför en stor roll i denna gestaltning. På grund av att skolorna konkurrensutsätts måste de vara mer varsamma och disciplinerade

med de ekonomiska resurserna och utnyttja dessa på bästa sätt för att bli en skola av bra kvalitet med stor efterfrågan på skolmarknaden.

Ytterligare ett värde i argumentationsanalysen med en tydlig koppling till New Public Management är de moderata skolpolitikernas betoning på att styrningen av skolan måste ge tydliga mål och möjliggöra kontroll av barnens måluppfyllelse. Detta argumentet går i linje med New Public Managements värde om mål och indikatorer för att kunna mäta effektivitet och utkräva ansvar.

Den moraliska bedömningen i relation till gestaltningen är att alla elever förtjänar en utbildning av god kvalitet. Att detta skulle vara ett allmänintresse som ska eftersträvas går att tyda hos både kritiker och förespråkare. Moore menar att när man skapat sig en uppfattning om allmänintresset och utvecklat en strategi eller åtgärd vilken kommer agerar i linje med detta erhåller den demokratisk legitimitet. Till skillnad från valfrihet uttrycks en skola av bra kvalitet som en eftersträvan av både kritiker och förespråkare. Men precis som valfrihet väcker detta frågan om vad en skola av bra kvalitet innebär. Dels kan skolans kvalitet avgöras baserat på resultat av kunskapsundersökningar eller tydliga mål och måluppfyllelser. En annan bedömning av skolans kvalitet kan istället vila på idén om likvärdighet. En närmare diskussion om detta kommer att föras i senare delavsnitt.

6.4 Koncernskolan/Marknadsskolan

Problem	Orsak	Moralisk bedömning	Lösning
Friskolor är vinstdrivande och möjligheten att ta ut vinst går ut över eleverna och kommunerna	Friskolereformen har öppnat upp för en skolmarknad vilken gör det möjligt att utnyttja systemet	Att göra vinst ska inte ske på eleverna eller skattebetalarnas bekostnad	Reformera friskolereformen

Kritiker av friskolor och friskolereformen tenderar att använda sig av begreppen koncernskolan eller marknadsskolan för att påvisa friskolornas vinstintresse. Argumentationsanalysen visar att kritiker menar att friskolor inte kan göra vinst utan att detta sker på bekostnad av skolans kvalitet.

Till skillnad från förespråkarnas idé i föregående gestaltning menar kritiker att det New Public Management-präglade värdet om sparsamhet och disciplinering av resurser genererar negativa bieffekter. Denna drivkraft leder till *brister* istället för bra kvalitet. Bland annat lyfter kritiker brister i den *operativa kapaciteten*. Enligt den tredje principen i Moores strategiska tringel för värdeskapande krävs operativ kapacitet för att uppnå det önskade utfallet. Kritiker menar att friskolornas vinstintresse medför en förlorad operativ kapacitet hos både friskolor och kommunala skolor. Svensson skriver att “när koncernskolorna fått sitt räcker inte resurserna till samma omfattning av specialundervisning och elevvård som tidigare”. Vidare skriver Stjernfeldt, Attenois och Wangård att kommunen kräver mer operativ kapacitet än friskolorna då kommunen måste ha beredskap att ta hand om elever om en fristående skola skulle avveckla sin verksamhet. Det krävs alltså en *överkapacitet* hos kommunerna vilket drabbar skattebetalarna. De kommunala och fristående skolorna verkar inte under samma förutsättningar och friskolereformen bidrar till sämre operativ kapacitet både hos friskolor och kommunala skolor. Dessutom skriver Lindquist att reformen ger vissa

skolor svårigheter att göra långsiktig planering. Utifrån Moores värdetriangel är slutsatsen att friskolereformen därmed inte tar tillvara på en värdeskapande möjlighet.

Ett av de värden som Lundquist lyfter i sitt offentliga etos är den funktionella rationaliteten, det vill säga att de valda åtgärderna verkligen resulterar i det planerade utfallet. Lindquist skriver i sin artikel att friskolereformens syfte är helt utdaterat och att utfallet av reformen har blivit något helt annat än vad som planerats. Hon menar att det ursprungliga syftet var att starta en utveckling där föräldrar, lärare och rektorer skulle ges möjlighet att starta skolor men istället domineras friskolesektorn av marknads- eller koncernskolor där resurserna går till aktieägare istället för eleverna.

6.5 Likvärdighet

Kritiker av friskolor

Problem	Orsak	Moralisk bedömning	Lösning
Den nuvarande reformen bidrar till bristande likvärdighet	Friskolereformen öppnar upp möjligheten att ta ut vinst vilken utnyttjas på ett sätt så att likvärdigheten försämras	Den nuvarande reformen bör inte vara konstruerad på ett sätt som försämrar likvärdigheten	Nya reformer måste till för en likvärdig skola

Förespråkare av friskolor

Problem	Orsak	Moralisk bedömning	Lösning
Det finns ingen likvärdig tillgång till arbetsro och trygghet	Den kommunala skolan/nuvarande skolverksamheten är bristfällig i arbetet med en likvärdig skola	Barnens tillgång till bra lärare och undervisning är den likvärdighet som verkligen betyder någonting	Friskolorna genererar bättre ordning och reda och därför bör friskolereformen inte reformeras

Som forskningsöversikten indikerade användes *likvärdighet* av både förespråkare och kritiker. Utifrån ovanstående tabell samt ur en stor del av argumentationsanalysen kan man tydligt se att förespråkare och kritiker har olika syn på vad likvärdighet innebär.

I artikeln “Valfrihet skapar en sund konkurrens” skriver de moderata skolpolitikerna att “felen idag är att det inte finns likvärdig tillgång till arbetsro och trygghet” och att “barnens tillgång till välutbildade lärare och undervisning av god kvalitet är den

likvärdighet som verkligen betyder någonting”. De menar att det inte finns någonting i själva friskolereformen som bidrar till en minskad likvärdighet utan att det snarare är de kommunala skolornas dåliga kvalitet som utgör problemet. För att likvärdigheten ska öka är det konkurrens mellan fristående och kommunala skolor som är lösningen. Kritiker å andra sidan menar att det är friskolereformens bieffekter som utgör hindret för en likvärdig skola. Det finns inget som pekar på att kritiker inte menar att en likvärdig skola innebär lika arbetsro, trygghet och välutbildade lärare. Men för att en sådan likvärdighet ens ska vara uppnåelig måste segregationen mellan skolorna minska. Eftersom segregationen anses vara en bieffekt av friskolereformen måste nya reformer till för en likvärdig skola.

I relation till vad som är värdefullt för samhället finns det en konsensus hos förespråkare och kritiker där båda menar att en likvärdig skola är ett allmänintresse som bör eftersträvas. För att uppnå målet vänder sig förespråkare återigen mot New Public Management värde om konkurrens. Hos förespråkarna är det ekonomivärdena som spelar störst roll då en skola med bra kostnadseffektivitet och produktivitet har möjligheten att erbjuda bra arbetsro, trygghet och välutbildade lärare.

Kritikerna avvisar värdet om konkurrens men betonar också ekonomivärden, i synnerhet den funktionella rationaliteten. Den funktionella rationaliteten ifrågasätts i den nuvarande reformen. Enligt kritikerna leder inte det finansiella system som antogs efter friskolereformen till målet om likvärdighet utan åtgärden fungerar snarare som ett hjälpmedel för att enklare generera vinst. Friskolereformen bidrar därför till *sämre* likvärdighet.

6.6 Avslutande resonemang

Rothstein och Blomquist (2008) skrev att debatten främst har kommit att kretsa kring ekonomisk effektivitet. Att ekonomivärden och New Public Management-orienterade värden är närvarande i en stor del av argumenten i debattartiklarna är därför inte oväntat. De begrepp förespråkare och kritiker använder för att rama in sina argument går också i linje med de centrala begrepp som lyfts i tidigare forskning. Genom utgångspunkt i flera offentliga värden har ovanstående analys kastat ljus över andra värden än ekonomisk

effektivitet. Public Value Management har tillfört intressanta aspekter som rör sig utanför de ekonomiska värdena såsom skillnaden mellan utilitariska värden och deontologiska värden samt öppnat upp för en intressant diskussion kring vad som anses vara allmänhetens gemensamma önskan och värdeskapande möjligheter.

7. Diskussion och slutsats

I inledningen beskrevs hur debatten kring friskolereformen, cirka trettio år efter sitt införande, fortfarande är högst aktuell och att effekterna verkar ha genererat helt olika verklighetsuppfattningar. I studien har både argumentationsanalysen och gestaltningsteorin visat hur dessa uppfattningar konstruerats. Genom en systematisk redogörelse för hur friskolereformens effekter problematiseras, vilket moraliskt värde de tillskrivs och vilken lösning som presenteras går det att se hur förespråkare och kritiker kommer fram till så pass olika slutledningar. Detta tydliggörs framförallt i de gestaltningar som varit mest framträdande i debattartiklarna.

Studien visar att kritiker framförallt ramar in sina argument i relation till *segregation* och *marknad/koncernskola*. Segregationen och marknad/koncernskolan korrelerar med varandra där segregationen ses som en bieffekt av det vinstintresse som finns hos marknads/koncernskolan. Kritiker menar att eftersom marknad/koncernskolans främsta intresse är att göra vinst kommer dessa att organisera sig på ett visst sätt samt placera sig på vissa områden för att generera bästa möjliga elevunderlag. Med ett fördelaktigt elevunderlag är det lättare att gå med vinst då det inte krävs lika mycket resurser och de ekonomiska medel som återstår kan delas ut som vinst till aktieägarna.

Förespråkare tenderar istället att rama in sina argument i relation till valfrihet och kvalitet. I dessa gestaltningar framkommer de neoliberal idéer som till viss del låg till grund för friskolereformen. Idén om konkurrens är mest framträdande i kvalitetsgestaltningen där ett typiskt New Public Management-tänk dominerar. Friskolorna är beroende av valfriheten då det är denna som genererar möjligheten för konkurrens.

Gemensamt mellan kritiker och förespråkare är att båda använder sig av likvärdighet, men med olika innebörd. Förespråkare menar att den riktiga likvärdigheten ligger i lika tillgång till arbetsro och trygghet. Kritiker menar dock att den segregation som friskolereformen genererar måste upphöra innan någon form av likvärdighet kan uppnås.

Flera av de gestaltningar som identifierats i debattartiklarna går i linje med den tidigare forskningen inom området. Begreppen valfrihet och likvärdighet, som diskuterades i den tidigare forskning, har spelat en stor roll i friskoledebatten under lång tid och visar sig vara närvarande även i uppsatsens empiriska material. En intressant aspekt som framkommit är att förespråkarna tenderar att luta sig mot de argument som framfördes i propositionen som låg till grund för friskolereformen medan kritiker lyfter effekter som uppstått *efter* friskolereformen. Valfriheten, som också vägde tungt i motiveringen till friskolereformen, är också en gestaltning som används av förespråkare. En sammanfattning, om möjligtvis en förenklad sådan, visar alltså att förespråkare håller fast vid originalidéen om friskolereformen och kritiker istället lyfter de bieffekter, eller påstådda bieffekter, som reformen medfört.

I analysen har kritikerna och förespråkarnas argumentation analyserats och diskuterats i relation till olika offentliga värden för att se hur argumentationen kan förstås i ljuset av dessa. Segregationsgestaltningen hade en moralisk prägel och det var främst *demokrativärden* som var närvarande. I relation till Moores Public Value Management gick det att urskilja att kritiker tenderade att prioritera det utilitaristiska värdet (det som är önskvärt) medan förespråkarna betonade det deontologiska värdet (det som är rättvist). I valfrihetsgestaltningen var det istället frågan kring allmänvärdet eller det gemensamma bästa som hamnade i fokus. Utifrån argumentationsanalysen gick det att urskilja en tendens av förespråkare att försöka framställa valfrihet som allmänintresset.

Kvalitetsgestaltningen var starkt präglad av New Public Management-värden såsom konkurrens och sparsamhet. Vidare var det framförallt ekonomivärden snarare än demokrativärden som dominerade i relation till kvalitet. Till skillnad från valfrihet verkar det finnas en konsensus mellan förespråkare och kritiker om att kvalitet är ett allmänintresse. I gestaltningen marknadsskolan/koncernskolan riktas stort fokus mot operativ kapacitet vilket är väsentligt inom Public Value Management. Kritiker menar att friskolereformen har bidragit till att den svenska skolans operativa kapacitet minskat och därmed har en värdeskapande möjlighet för allmänheten gått förlorad. Friskolereformen

kan därför, enligt Public Value Management, anses vara en åtgärd som varit meningslös och slösaktig. I likvärdighetsgestaltningen återvänder förespråkare återigen till New Public Managements värde om konkurrens där det överskott som uppstår som effekt av bra kostnadseffektivitet kan användas som medel för att främja bra arbetsro, trygghet och välutbildade lärare. Kritikerna menar däremot att vinsten inte ökar likvärdigheten utan systemet bidrar istället till segregation.

I ett avslutande resonemang vill jag belysa vad inramningen av offentliga värden kan ha för betydelse i friskoledebatten. Olika värden tycks ges olika tyngd i debatten och därmed tonas fram mer tydligt beroende på vilket kontext såväl läsare som debattör utgår ifrån. De offentliga värdena påverkas av flera faktorer där olikheter i till exempel skolstruktur utifrån demografiska eller geografiska förutsättning påverkar förståelsen för olika skolhuvudmäns förhållande till de offentliga värdena. Ett värde som valfrihet torde variera beroende på en kommuns storlek i befolkning och geografi. Valfrihet blir mer relevant i en kontext där skolstrukturen kan erbjuda en mångfald av utbildningsanordnare eller skolor som i en större stad eller kommun. I den mindre landsbygdskommunen med få skolor med stora avstånd emellan tappar värdet valfrihet i relevans. Att se argumentationen i friskoledebatten utifrån offentliga värden ställer därmed krav på läsaren att reflektera över värdet med frågan – valfrihet, för vem? Polariseringen i friskoledebatten kan då minskas med insikten om att olika offentliga värden inte är konstanter utan rörliga variabler som är tätt förbundna med lokala förutsättningar.

7.1 Vidare forskning

Denna studie har genom en argumentationsanalys med avstamp i gestaltningsteorin visat hur förespråkare respektive kritiker ramar in sina argument och hur dessa kan förstås i ljuset av offentliga värden. Studien visar att det finns stort utrymme för vidare forskning kring argumentationen i friskoledebatten. I uppsatsen utgörs det empiriska materialet av debattartiklar. Ett alternativ för vidare forskning är att använda annat debattmaterial såsom TV-debatter, propositioner, motioner och debattböcker. Vidare finns det alternativa metodval för att utveckla kunskapen kring förespråkare respektive kritikers uppfattning i relation till friskoledebatten. Ett exempel på ett metodval som skulle kunna bidra till ytterliggare kunskap är narrativanalys.

Som framhölls i metodavsnittet har jag endast valt att fokusera på argumenten och hur dessa kan förstås teoretiskt. Vidare forskning hade istället kunnat fokusera på aktörerna i friskoledebatten och därmed erbjuda ytterliggare kontext.

Som beskrivits i teoriavsnittet finns det ingen vedertagen definition eller förklaring om vad offentliga värden innebär utan olika forskare har skilda uppfattningar. I denna uppsats valde jag att begränsa mig till värden förknippade med Lundquists offentliga etos, Public Value Management och New Public Management. I vidare forskning finns möjlighet att använda andra värden för att kontextualisera debatten.

8. Källförteckning

Beckman, Ludvig. (2005). *Grundbok i idéanalys - Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus Förlag

Björnsson, Gunnar, Kihlbom, Ulrik, Ullholm. Anders. (2009). *Argumentationsanalys - Färdigheter för kritiskt tänkande*. Andra upplagan. Stockholm: Natur & Kultur

Bunar, Nihad. (2008). "The free school "riddle": between traditional social democratic, neo-liberal and multicultural tenets", *Scandinavian journal of educational research*, 52, 4: 423-438.

Bryman, Alan. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber

Börjesson, Mattias. (2016). *Från likvärdighet till marknad: En studie av offentligt och privat inflytande över skolans styrning i svensk utbildningspolitik 1969-1999*. Örebro: Örebro universitet

Danermark, Berth, Ekström, Mats, Karlsson Ch. Jan (2018) *Att förklara samhället*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Druckman, James. (2001). *The implication of framing effects for citizen competence*. *Political Behavior*, Vol. 23, No. 3, September 2001

Englund, Tomas. (2020). 'Det utbildningspolitiska systemskiftet' I: Fejes, Andreas, Dahlstedt, Magnus (red.) *Perspektiv på skolans problem - vad säger forskningen?* Lund: Studentlitteratur AB

Englund, Tomas, Quennerstedt, Ann. (2008). "Vadå likvärdighet? - studier i utbildningspolitisk språkanvändning" Göteborg: Daidalos AB

Entman, Robert M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 51-58.

Entman, Robert M, Matthes, Jörg, Pellicano, Lynn. (2008). 'Nature, Sources, and Effects of Framing' I: Wahl-Jorgensen, Karin, Hanitzsch, Thomas (red.). *The Handbook of Journalism Studies*. London: Taylor & Francis Group.

Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson Henrik. Towns, Ann & Wängnerud, Lena. (2017). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Wolters Kluwer

Forsberg, Pia. (1993). *Freedom och Choice and Welfare. A Discussion and Analysis of the Neo-Liberal Concept of Freedom of Choice*. Sociologisk Forskning, Vol. 30, No. 2, Sociologförbundets årsmöte 1993 (1993), pp.59-78

Fejes, Andreas, Dahlstedt, Magnus. (2020). *Perspektiv på skolans problem - vad säger forskningen?* Lund: Studentlitteratur AB

Gerle, Elisabeth. (2000). *Mångkulturalismer och skola? Från Utbildningsdepartementets Värdegrundsprojekt*

Gustavsson, Anna, Lithborn, Soley, Lindberg, Cecilia, Brännström, Andreas, Drougge. (2020). *Friskolor skapar en sund konkurrens*. Svenska Dagbladet. [Debatt: "Friskolor skapar en sund konkurrens" | SvD Debatt](#)

Hallberg, Peter. (1978). *Hermeneutik*. Samlaren - Tidskrift för svenska litteraturvetenskaplig forskning Volume 99 s.122-139

Hartman, Jan. (2001). *Grundad teori - Teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur AB

Hadenius, Karin. (1990). *Jämlikhet och frihet - Politiska mål för den svenska grundskolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International

Hedström, Peter, Mutgan, Selcan. (2021). *Fria skolvalet driver inte på segregationen*. Svenska Dagbladet [Hedström och Mutgan: Fria skolvalet driver inte på segregation | SvD Debatt](#)

Hood, Christopher. (1991). *A Public Management for all Seasons*. Public Administration Vol.69, 1991(3-19).

Hwang, Sun-Joon. (2002). *Kampen om begreppet valfrihet i skolpolitiken*. Utbildning & Demokrati 2002, Vol 11, Nr 1, s.71-110

Kellner, Douglas. (1995). *Media culture: cultural studies, identity and politics between modern and the postmodern*. London: Routledge

Lindblad, S., Nilsson, L., & Lindblad, O. M. (2015). *Delade uppfattningar i den svenska opinionen: Internationella jämförelser av skolresultat och bedömningar av skolans kvalitet*. SOM-undersökningen 2014 (SOM-rapport nr 63)

Lindqvist Linnea. (2023). *Friskolereformens syfte är utdaterat*. Svenska Dagbladet [Linnea Lindqvist: Friskolereformens syfte är helt utdaterat | SvD Debatt](#)

Lundquist, Lennart. (1997). *I demokratins tjänst - Statstjänstemannens roll i vårt offentliga etos*. Stockholm: Finansdepartementet

Lundquist, Lisbeth. (2002). *Sweden: Decentralization, deregulation, quasi-markets- And then what?* Education Policy, 2002, Vol. 17, NO. 6, 687-697

Moore, Mark. (2014). *Public Value Accounting: Establishing the Philosophical Basis*. Public Administration Review, July/August 2014, Vol. 74, No.4 pp.465-477

Moore, Mark (2021). *Creating Public Value: The Core Idea of Strategic Management in Government*. International Journal of Professional Business Review, 6(1), e219. doi: <http://dx.doi.org/10.26668/businessreview/2021.v6i1.21>

- Nilsson, Ingrid. (2002). *Fristående skolor – internationell forskning 1985-2000*. Skolverket.
- Olofsson, Dan. (2022). *Värna den svenska modellen, låt friskolorna ta ut vinst*. Dagens industri [DEBATT: Debatt: Värna den svenska modellen, låt friskolorna ta ut vinst \(di.se\)](#)
- Prop. 1991/92:95 *Om valfrihet och fristående skolor*.
- Prop. 1992/93:230 *Valfrihet i skolan*.
- Parding, Karolina. (2011). *Forskning om den svenska friskolereformens effekter – en litteraturöversikt*. Didaktisk Tidskrift, Vol20, No. 4 2011, s. 231-247
- Rehnberg, Hanna Sofia. (2019). *PISA-PRESS - Svenska och finländska mediekonstruktioner av "världens största elevstudie"*. Stockholm: Södertörns högskola
- Rothstein, Bo, Blomqvist, Paula. (2008). *Välfärdsstatens nya ansikte*. Stockholm: Agora
- Selander, Martin. (2020). 'Kvalitativ analys' I: Löfstrom Abrahamsson, Carina, Rombach Björn (red.) *Andra hjälpen - Allt du behöver veta för att skriva en uppsats*. Lund: Studentlitteratur AB
- Shehata, Adam. (2019). 'Journalistikens dagordningar och gestaltningar' I: Karlsson, Michael, Strömbäck, Jesper. *Handbok i journalistikforskning*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur AB
- Stenberg, Lina, Östberg, Anders. (2017). *Friskolereformen var ett experiment utan dess like*
Svenska Dagbladet ["Friskolereformen var ett experiment utan dess like" | SvD Debatt](#)
- Svensson, Sten. (2021). *Friskolor segregerar sönder det svenska skolsystemet*
Göteborgsposten [Friskolor segregerar sönder det svenska skolsystemet | GP](#)
- SOU 2013:56 *Friskolorna i samhället*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Thorbjørnsrud, Kjersti (2014). *Mediatization of Public Bureaucracies: Administrative versus Political Loyalty*. *Scandinavian political studies*, 38(2):179-197.

Wanngård, Karin, Attenius, Jonas, Stjernfeldt Jammeh, Katrin. (2020) *S i storstäderna: Gör upp med marknadsstyrningen*. Svenska Dagbladet [S i storstäderna: Gör upp med marknadsstyrningen i skolan | SvD Debatt](#)

Wikström, Tobias. (2021). *Låt inte S lyckas med att stoppa friskolorna*. Dagens industri [LEDARE: Låt inte S lyckas med att stoppa friskolorna \(di.se\)](#)